

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Didaktické hry ve výuce hudební výchovy
v 1. a 2. třídě ZŠ

Vypracovala: Bc. Šímová Nikola

Vedoucí práce: Mgr. Mašková Lucie, Dis.

České Budějovice 2022

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Šimová Nikola v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Lucii Maškové, DiS. za její cenné rady, připomínky a především trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat vyučujícím na ZŠ a ZUŠ Bezdrevská, dále na ZŠ Emy Destinové, za spolupráci při praktickém zkoušení didaktických her ve svých hodinách. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své mamince, za pomoc při přípravě materiálů.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na aktivizační metody a didaktické hry na hodinách hudební výchovy v 1. a 2. třídě ZŠ. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se práce věnuje problematice hudebnosti a její diagnostice u žáků mladšího školního věku; dále jsou zde probrány očekávané výstupy v předmětu hudební výchova. Teoretická část se také věnuje aktivizačním výukovým metodám. V praktické části jsou prezentovány didaktické hry rozvíjející dané schopnosti a dovednosti, které si žák osvojuje v hudebních počátcích. Tyto didaktické hry jsou vyzkoušeny v hodinách hudební výchovy na ZUŠ a také na ZŠ. Funkčnost her je následně analyzována pomocí dotazníkového šetření.

Klíčové pojmy

výuka hudební výchovy, hudební výchova v 1. a 2. třídě ZŠ, činnost v hudební výchově, didaktické hry v hudební výchově, aktivizační metody v hudební výchově

ABSTRACT

This diploma thesis focuses on activation methods and didactic games in music lessons in the 1st and 2nd grade of primary school. The work is divided into the theoretical and practical part. The theoretical chapters discuss the issue of musical appreciation and its diagnosis in younger school-age; furthermore in the the theoretical part are discussed the expected outcomes of music education. The theoretical part also deals with activation teaching methods. The practical part presents didactic games developing the abilities and skills that the student acquires in the musical beginnings. These didactic games were tested in music lessons at elementary art school and elementary school. The functionality of games is then analysed using a questionnaire survey.

Keywords

teaching music education, music education in the 1st and 2nd grade of primary school, activities in music education, didactic games in music education, activation methods in music education

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 HUDEBNOST	8
1.1 Definice hudebnosti	8
1.2 Diagnostika hudebnosti žáků mladšího školního věku	9
1.3 Rozvoj hudebně tvořivého myšlení.....	14
2 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	16
2.1 Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída).....	16
2.2 Hodina hudební výchovy v 1. třídě ZŠ	17
2.3 Hodina hudební výchovy v 2. třídě ZŠ	18
3 AKTIVIZAČNÍ VÝUKOVÉ METODY	20
3.1 Rozdělení aktivizujících metod.....	21
PRAKTICKÁ ČÁST	26
4 DIDAKTICKÉ HRY VE VÝUCE HUDEBNÍ VÝCHOVY	27
4.1 Tóny a zvuky.....	27
4.2 Tón a jeho vlastnosti	28
4.3 Hudební abeceda	29
4.4 Pexeso hudební abeceda.....	31
4.5 Domino hudební abeceda	32
4.6 Noty a pomlky.....	33
4.7 Pexetrio noty a pomlky	34
4.8 Domino noty a pomlky.....	35
4.9 Zpěvníček pro nejmenší I.....	36
4.10 Zpěvníček pro nejmenší II.	38
4.11 Postřehovka na hudební značky	39
4.12 Postřehovka na noty a pomlky	41

5	VÝZKUM.....	43
5.1	Přípravná fáze výzkumu.....	43
5.2	Cíl výzkumného šetření.....	43
5.3	Metodika výzkumu.....	43
6	Vyhodnocení.....	45
6.1	Diskuze.....	53
	ZÁVĚR.....	54
	PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	56
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Diplomová práce je zaměřena na aktivizační metody ve výuce hudební výchovy v 1. a 2. třídě základní školy. Toto téma jsem si vybrala vzhledem k tomu, že jako učitelka hudební výchovy se snažím vymýšlet aktivity, které by zatraktivnily běžnou frontální výuku hudební výchovy.

Cílem hudební výchovy je rozvíjení tvořivého myšlení žáků, rozvoj osobnosti a podněcování žáků k pozitivnímu vztahu k hudbě.

V hodinách hudební výchovy je důležité zahrnout všechny tyto aspekty a vytvořit tak aktivity, které budou odpovídat danému věku žáků. Dále je důležité zohlednit předešlé zkušenosti žáků s hudební výchovou, jejich dovednosti a schopnosti. Žáky, kteří se s hudební výchovou setkali již v mateřské školce, je důležité dále rozvíjet, podporovat, podněcovat ke hře na hudební nástroje a prohlubovat jejich znalost. Dále je žádoucí doplnit hudební vzdělání i o teoretické znalosti hudby. V žácích, kteří do období nástupu na základní školu měli zkušenosti minimální, je důležité probudit nadšení z hudby.

Každé dítě předškolního věku rádo poslouchá hudbu, zpívá, tleská, tančí a hraje na hudební nástroje. Na nás, jako na učitelích hudební výchovy, je tyto schopnosti rozvíjet a nečinit frontální formou výuky. Žáky do výuky aktivně zapojovat a podněcovat k vlastnímu tvoření.

Cílem mé práce je navrhnout aktivizační metody a konkrétní didaktické hry ve výuce hudební výchovy v 1. a 2. třídě ZŠ. Tyto didaktické hry by měly rozvíjet a zároveň trénovat získané dovednosti a znalosti základů teorie hudební výchovy. Didaktické hry jsou navrženy tak, aby byly pro děti co nejatraktivnější, zábavné a zároveň jednoduché na pochopení. Pro učitele by tato práce mohla být inspirací k oživení hodin HV, zároveň i pomoc při tvoření příprav na výuku. Didaktické hry je vhodné využít jak při kolektivní výuce, tak individuální.

„Hudba velmi prospívá zdraví, když ji náležitě užíváme.“

Pythagoras

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNOST

1.1 Definice hudebnosti

Ze začátku této kapitoly je žádoucí položit si otázku: „*Co je to hudebnost a jak ji lze definovat*“. Dle muzikologa prof. Vladimíra Helferta je hudebnost „*vlastnost určující poměr našeho psychického života k hudebnímu umění*“¹. Tato definice je však velice rozsáhlá a není možné dle ní určit míru hudebnosti u žáků. Pojem hudebnost je v muzikologii velice často využívaný pojem, avšak ne vždy jednoznačný.

Heslo hudebnost se vyskytuje ve *Stručném slovníku hudební psychologie* Ivana Poledňáka (1984), dle kterého se hudebnost často zaměňuje za pojem muzikálnost, avšak tyto termíny nepovažujeme za synonymní. Dle Poledňáka se hudebnost a muzikálnost liší dle míry užití v běžném jazyce. Hudebnost je vědecký (významově nejednoznačný) pojem. Pojem muzikálnost (v běžných hovorech čteněji využívaný) lze definovat jako vysokou míru hudebnosti. Poledňák uvádí, že muzikální je jedinec, u kterého se hudebnost dostala nad průměr.²

Poledňákův velký přínos se objevuje v jeho rozlišení tří základních koncepcí hudebnosti: První koncepce vysvětluje pojem hudebnost jako soubor schopností a předpokladů, kterými jedinec disponuje a které je možné rozvíjet. V této koncepci je zásadní rozvíjení hudebních činností a aktivit. Poledňák v této koncepci jako inovativního autora uvádí B. M. Těplova, který mimo sluchové stránky hudebnosti vyzdvihuje i stránku emocionální (emocionální reakce na hudbu).

Druhá koncepce je definována jako úroveň rozvoje schopností, popřípadě i jejich osobnostně ražený systém. Jedná se tedy o stejný význam, který se spojuje s pojmem muzikálnost (určité schopnosti, dovednosti a nadání k hudební produkci). Hudebnost je tedy jevem vrozeným a u daného jedince se projevuje v určité míře.

Koncepce třetí definuje hudebnost jako pozitivní vztah jedince k hudbě. Zásadní je zde orientace na zájmy jedince a hudební potřeby. Hudebnost zde není shodná s praktickými

¹ DANIEL, Ladislav, 1992. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava, Montanex. ISBN 80-85300-98-2. Str. 11

² POLEDŇÁK, Ivan, 1984. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Supraphon. ISBN 02-008-84. Str. 162

dovednostmi a schopnostmi, ale disponují jí všichni jedinci. Tato koncepce se ztotožňuje s koncepcí Vladimíra Helferta.

Dle Poledňáka „*je hudebnost je kategorií vyjadřující vztah člověka k hudbě, přičemž tento vztah je nesen dvěma komponentami, za první stupeň integrace hudby do struktury osobnosti a za druhé úroveň hudebních schopností*“.³

Pojmem hudebnost se také zabývá Slovník české hudební kultury, autorem je Jiří Fukač. Zde je hudebnost definována jako „*výraz pro některé kvality, dané specifickými vztahy určitých jevů k hudbě*.“⁴

1.2 Diagnostika hudebnosti žáků mladšího školního věku

Zjištění hudebních předpokladů u žáka má pro učitele velice zásadní význam. Na rozvojovém stupni hudebních schopností je závislá efektivita výchovného působení učitele na žáka. Celková diagnostika hudebních schopností je důležitá pro zjištění úrovně a stavu hudebnosti jedince.⁵

Rozdělení diagnostických metod není jednotně ucelené. Z obecné psychologie vychází následující dělení: metody observační, experimentální, explorační, projektivní, psychosémantické a psychofyziologické.⁶

Do observačních metod zařazujeme pozorování, které je jedno z nejčastějších metod, během něhož se pasivně účastníme nějakého dění (do kterého však nesmíme zasahovat). Experimentální metody se od observačních metod liší tím, že zasahujeme do děje a měníme ho. Lze rozlišovat dva druhy: experiment laboratorní a experiment přirozený. Výhodou experimentu přirozeného je, že se provádí v přirozeném prostředí s využitím běžných pomůcek. Mezi explorační metody se řadí rozhovor, testování a dotazník. Rozhovor a dotazník nabízí výsledky spíše obecné, testování je nejvíce používaná metoda při zjišťování stavu hudebnosti. Projektivní metody slouží k získávání nepřímých údajů. V praxi je lze využít v případě, že chceme poznat nové údaje o úrovni hudebních a hudebně tvořivých schopností, chování a jednání jedince. Metody psychosémantické

³ POLEDŇÁK, Ivan, 1984. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon. ISBN 02-008-84. Str. 161

⁴ FUKAČ, Jiří, 1997. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon. ISBN 80-7058-462-9. Str. 347

⁵ HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha: Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1. Str. 63

⁶ SEDLÁK, František, VÁŇOVÁ, Hana, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2. Str. 201

se uplatňují zejména v psychologii a hledají rozdíly v pochopení slova. Psychofyzilogické metody jsou využívány v případě, pokud na psychiku jedince působí impulsy, díky kterým se zaznamenají slovní reakce i fyziologické děje.⁷

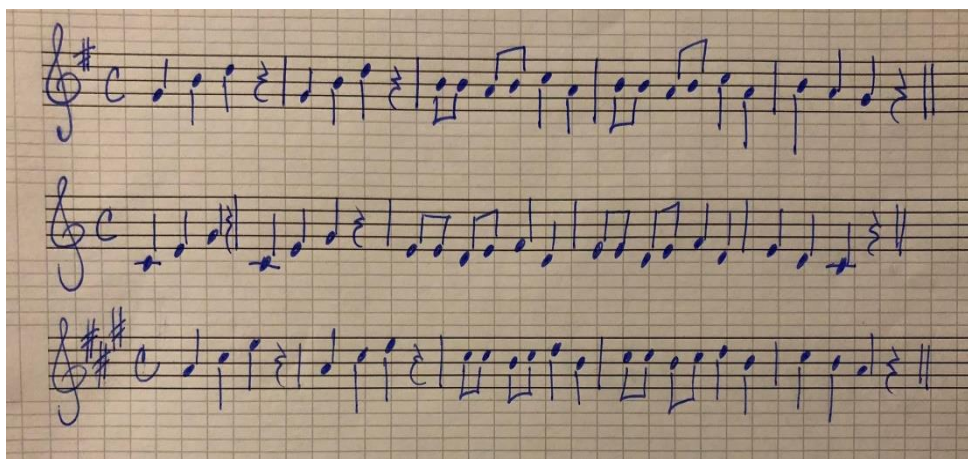
Při diagnostice hudebnosti je možné využívat tyto možnosti:

- *Kolektivně prováděná prověrka základních hudebních schopností, zaměřená na percepční úkoly,*
- *Individuální prověrka kvality pěveckého projevu,*
- *Identifikace rysů hudebně tvořivého myšlení žáků;⁸*

Během zkoumání hudebních předpokladů lze do diagnostiky také zahrnout vlivy mimoškolního prostředí a zájmové činnosti žáka na rozvoj jejich hudebnosti. Prostřednictvím percepčních činností zjišťujeme aktuální stav rozvojového stupně základních hudebních schopností dětí. Při zjišťování hudebnosti se zaměřujeme na:⁹

- Orientaci žáka v tónové soustavě: učitel žákovi několikrát zahraje známou píseň (Ovčáci, čtveráci). Dítě má za úkol určit, zda píseň zní výš, stejně vysoko nebo níž.¹⁰

Obrázek 1 - orientace v tónové soustavě

Zdroj: vlastní

⁷ ŘÍČAN Pavel, *Psychologie osobnosti – obor v pohybu*. Grada. ISBN 978-80-247-3133-9. Str. 37

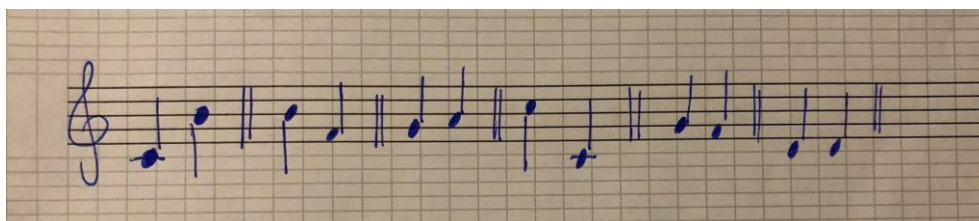
⁸ PECHÁČEK Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2. Str. 6

⁹ Tamtéž str. 6

¹⁰ Tamtéž str. 6

- Porovnání výšky dvou tónů: žákovi vyučující zahraje dva tóny, dítě má za úkol poznat, zda druhý tón je výš, stejně vysoko, nebo zda je nižší než první tón.¹¹

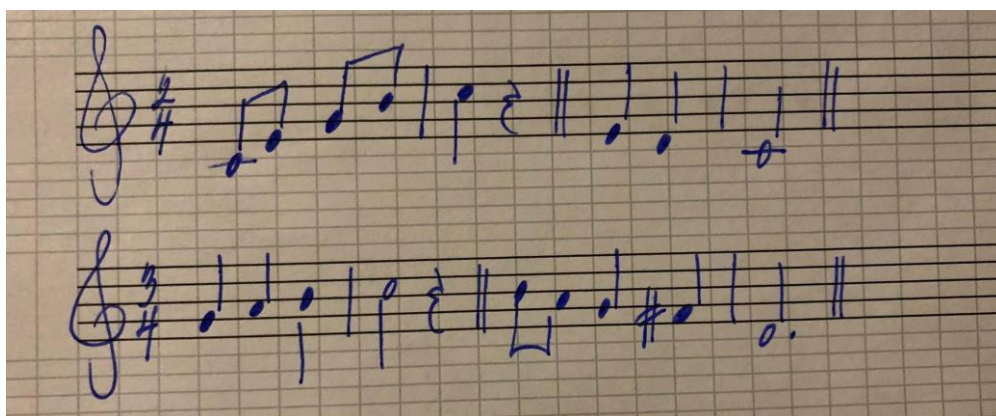
Obrázek 2 - porovnávání výšky dvou tónů

Zdroj: vlastní

- Určování výškového pohybu melodie: dítě má v tomto případě za úkol určit, zda melodie stoupá nebo klesá.¹²

Obrázek 3 - výška pohybu melodie

Zdroj: vlastní

- Paměť pro melodii: učitel zahraje krátký úryvek melodie, poté ho zahraje ještě jednou, ale jeden tón změní. Žák má za úkol určit (v písemném diagnostikování označit) změněný tón.¹³

¹¹ PECHÁČEK Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

Obrázek 4 - paměť pro melodii

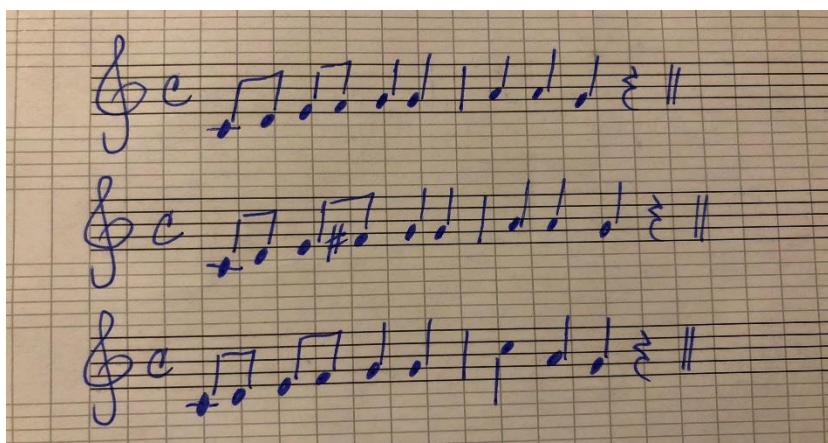

Zdroj: vlastní

Dále je v této části možné využít následující cvičení: učitel zahraje úryvek (začátek, prostředek, konec) pro dítě známe písničky. Žák má za úkol poznat o jakou skladbu se jedná.¹⁴

- Tonální citění: učitel vybere jednu známou písničku (Kočka leze dírou) a několikrát ji zahraje. Poprvé ji učitel zahraje správně, při druhém hraní změní jednu notu (například přidá posuvku). Žák určí, zda byla ukázka zahrána špatně a který tón byl s chybou.¹⁵

Obrázek 5 - tonální citění

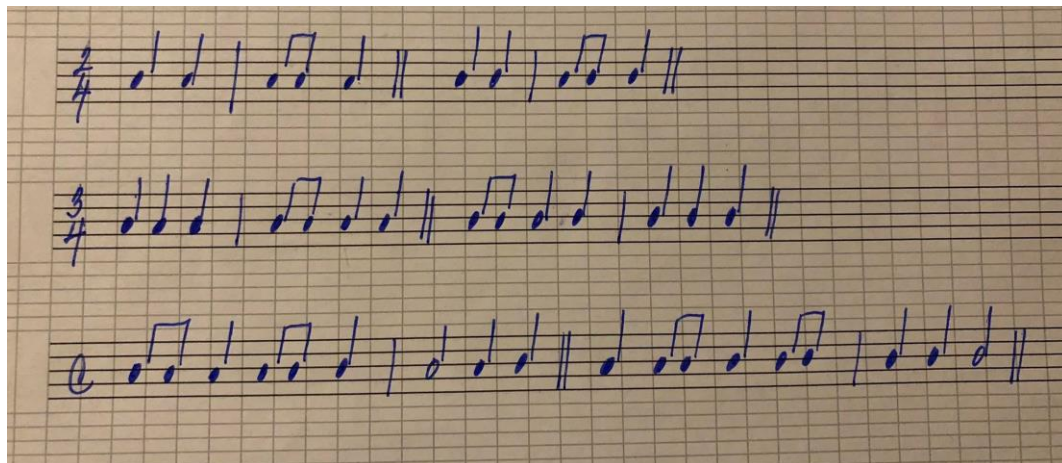
Zdroj: vlastní

¹⁴ PECHÁČEK Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2.

¹⁵ Tamtéž

- Rytmická paměť: učitel vytuká dva rytmické úryvky, žák má za úkol určit, zda byl druhý úryvek stejný nebo odlišný.¹⁶

Obrázek 6 - rytmická paměť

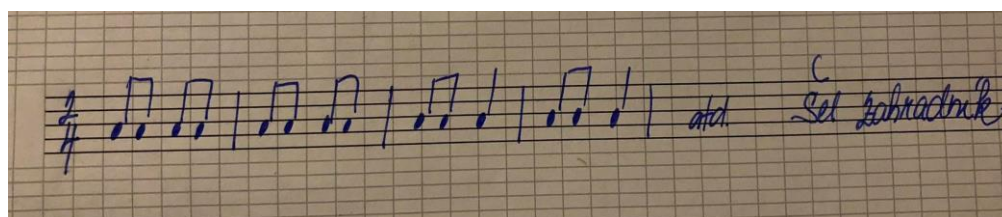

Zdroj: vlastní

V této části diagnostiky lze také využít rytmickou ozvěnu. Učitel zatleská (zaťuká na dřívka) krátký rytmický úryvek a žák jej musí zopakovat.

Dále lze vytukat rytmus známé lidové písně a žák má za úkol přijít na to, o jakou písničku se jedná. V psaném diagnostikování můžeme žákům dát na výběr z několika písní.

Obrázek 7 - rytmus lidové písně

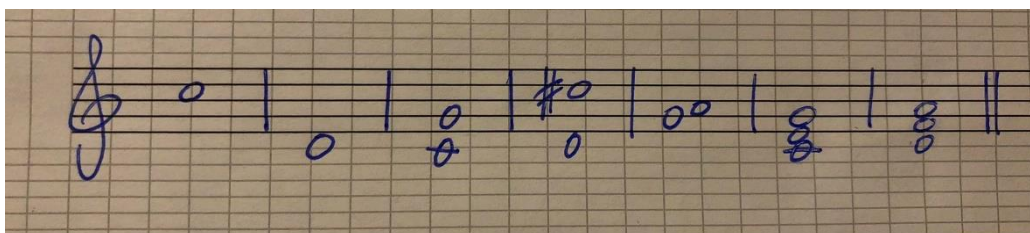

Zdroj: vlastní

¹⁶ PECHÁČEK Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2. Str. 16

- Harmonické cítění: učitel zahraje současně 1 nebo více tónů a žák má určit kolik tónů slyší.¹⁷

Obrázek 8 - harmonické cítění

Zdroj: vlastní

- Pěvecký projev: v této části žáci plní následující úkoly – zpěv písně dle vlastního výběru v libovolné tónině a capella. Dále zpěv písně zadané učitelem s určenou tóninou. Všem žákům vyučující zadává stejnou píseň, pro vytvoření stejných podmínek pro všechny děti a tím i diagnostik získává objektivní hodnocení a lze porovnávat výkony. Dalším úkolem je reprodukce melodických úryvků, které učitel zahraje, nebo předzpívá (u mladších žáků doporučuji melodické úryvky předzpívat, žáci tak lépe chytí správné noty, než z hudebního nástroje).¹⁸

Výše zmiňované úkoly slouží nejen k diagnostice hudebních schopností, ale také k jejich rozvoji. Je tedy dobré tyto aktivity zařazovat do vyučování. Je možné i během těchto aktivit dát větší prostor žákům, kteří sami vytvářejí místo učitele úkoly a zadávají je svým spolužákům. Nerozvíjíme tedy jen základní hudební schopnosti, ale také dětskou tvořivou invenci a fantazii.¹⁹

1.3 Rozvoj hudebně tvořivého myšlení

U žáků mladšího školního věku lze rozvoj hudebně tvořivého myšlení rozdělit do tří fází: *fáze motivační, přípravná a pracovní*.²⁰

V první *motivační fázi* je cílem učitele dopomoci dětem nalézt cestu k tvořivému kontaktu s hudbou. Tohoto cíle lze dosáhnout při vokálních činnostech, dále při poslechových

¹⁷ Tamtéž str. 16

¹⁸ PECHÁČEK Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2. Str. 16

¹⁹ Tamtéž str. 16

²⁰ HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha, Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1. Str. 15

aktivitách (rozlišujeme základní vlastnosti tónu, základní výrazové prostředky, přiřazujeme barvy jednotlivých hudebních nástrojů), nebo během hry na dětské hudební nástroje. Do hodiny zařazujeme aktivity jako rytmizace a melodizace slov, vět a říkadel, dále využíváme tzv. napodobovací cvičení (rytmický kánon, hra na ozvěnu, rytmické rondo, opakování melodických úseků). S žáky zkusíme hudebně pohybové vyjádření, používáme skladby s výraznými výrazovými kontrasty. Pomocí vokální imitace vedeme žáky ke správným akusticko-fonačním návykům.²¹

Ve *fázi přípravné* se zaměřujeme na rozvoj hudebních zkušeností. Žáci se orientují v tónovém prostoru, chápou a dokáží v hudbě využívat výrazové prostředky. Vedeme žáky k tomu, aby si všímali jednotlivých prvků, dokázali je srovnávat a obměňovat. K tomuto cíli můžeme využít pěvecko-reprodukční úkoly. Dále se zaměřujeme na upevnování rytmického cítění, rozvíjíme tonální cítění. Využíváme rytmizaci a melodizaci slov, vět a říkadel (na více tónech); poslechem a reprodukcí dvojhlasu se snažíme rozvíjet harmonické cítění. S dětmi zpíváme kánony, intervaly se zadržením jednoho hlasu).²²

Ve *třetí pracovní fázi* na samotnou rytmicko-melodickou tvorbu variant výchozího modelu. Použijeme k tomu rytmizaci a melodizaci říkadel, vymýšlení samostatného druhého hlasu k jednoduché písni a určování základních harmonických funkcí při doprovodu písně. Další částí této fáze může být vymýšlení závětí, k předem danému předvětí, dále mohou žáci doplňovat krátké přede hry a dohry. Dále do hodin zapojujeme improvizaci (jednoduchá ronda, dvojdílné písňové formy). V této fázi je důležité žáky rozvíjet především ve systémově strukturálních schopnostech – hudebně vyjadřovací prostředky a schopnost pro symetrii hudební věty.²³

²¹ HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha, Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1.Str. 15

²² Tamtéž str. 15

²³ Tamtéž str. 15

2 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Hudební výchova patří společně s výtvarnou výchovou do vzdělávací oblasti Umění a Kultura. V rámcovém vzdělávacím plánu (RVP) pro základní vzdělání se hudební výchova na 1. stupni ZŠ dělí na dvě období (1.-3. třída, 4.-5. třída). Ke každému období jsou určeny očekávané výstupy, které má žák na konci období zvládnout. Vzdělávací oblast Umění a Kultura je realizována po celou dobu základního vzdělání. Na 1. stupni základní školy je hudební výchova v každém ročníku časově dotována jednou hodinou týdně.

2.1 Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

Žák zpívá rytmicky přesně, na základě svých dispozic i intonačně čistě. Dokáže rytmizovat a melodizovat jednoduché texty. V rámci nejjednodušších hudebních forem dokáže improvizovat. K doprovodné hře využívá jednoduché hudební nástroje. Na hudbu reaguje pohybem, vyjadřuje metrum, dynamiku i tempo. Dokáže naznačit směr melodie. Žák rozpozná výrazné dynamické a tempové změny. Dokáže rozpoznat znějící hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.²⁴

Děti ve věku 4 – 6 let se nacházejí v tzv. *srovnávací* (komparativně diferenciacní) *fázi*. V tomto období by si žáci měli osvojit základní hudebně výrazové prostředky (potichu x nahlas, rychle x pomalu, vysoko x nízko), dále by měli rozvíjet hudební paměť a hudební představivost. Rozvíjí se schopnost adekvátně pohybově reagovat na hudební změny, upevňuje se rytmické cítění. Ve srovnávací fázi se formují základy tonálního cítění, rozlišuje se funkce jednotlivých tónů v melodii (tonální vztahy). Dítě v této fázi je díky rozvoji hudební paměti a představivosti schopno samostatně rytmicky i pěvecky improvizovat, reprodukovat písně i melodické úryvky.²⁵

Děti ve věku 7 – 10 let jsou v tzv. *fázi analyticko-syntetické* (přípravné). V této fázi nadále upevňujeme tonální cítění a smysl pro intervaly. Rozvíjíme harmonické cítění jako schopnost chápat a orientovat se ve vícehlasé hudbě, dále upevňujeme základní

²⁴ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vzdelavaci-oblasti-rvp-zv>

²⁵ HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha, Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1. Str. 8, 9

senzomotorické dovednosti (hra na hudební nástroje). Nesmíme opomíjet ani hudebně výrazové prostředky.²⁶

Hudební výchova zahrnuje tyto složky:

- *Zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií*
- *Hru na hudební nástroje*
- *Improvizaci*
- *Hudebně pohybovou výchovu*
- *Poslech hudby;*²⁷

2.2 Hodina hudební výchovy v 1. třídě ZŠ

V první třídě základní školy je v rámci okruhu *zpěv a hlasová výchova* důležité žáky seznámit se správnými pěveckými návyky. Dohlížíme na důslednou výslovnost, správné držení těla, dýchání. Dále rozšiřujeme hlasový rejstřík, učíme děti adekvátně reagovat na učitelova gesta, zaměřujeme se na tvorbu hlavového tónu. S žáky začínáme zpívat nejdříve jednohlasé písně, postupně je seznamujeme s dvojhlasem.²⁸

V okruhu *intonace a sluchová analýza* je stěžejní orientace v rámci durové diatonické řadě, důležitý je zde jak zpěv, tak i sluchová představa. Žáky seznámíme s pojmy jako je tónika (T)- opěrný bod, subdominanta (S) a dominanta (D). Ke každému stupni představíme opěrné písně. S žáky zkusíme zaznamenávat pohyb melodie (motoricky i graficky).²⁹

V dalším okruhu *hudebně pohybová činnost a rytmická výchova* vysvětlujeme žákům rytmus jako střídání not s různými délkami (s dětmi taktujeme na dvě doby, rytmizujeme říkadla, využíváme rytmické slabiky). Metrum žákům vysvětlujeme jako střídání lehkých a těžkých dob. V tomto okruhu se vše snažíme aplikovat na hudebně pohybových hrách (hra na tělo, hra na ozvěnu).³⁰

²⁶ HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha, Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1. Str. 8, 9

²⁷ DANIEL, Ladislav, 1992. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava, Montanex. ISBN 80-85300-98-2. str. 12-27

²⁸ Tamtéž str. 12-27

²⁹ Tamtéž str.12-27

³⁰ Tamtéž str. 12-27

V okruhu *hudební teorie a dějiny hudby* vysvětlujeme rozdíl mezi tónem a zvukem, dále určujeme vlastnosti tónu. Učíme žáky psát notovou osnovu, houslový klíč, taktové čáry, noty od c^1 do c^2 . Zabýváme se hudební abecedou; 2/4, 3/4 a 4/4 taktem, délkami not, tempovými značkami, dynamikou, dobou přízvučnou a nepřízvučnou.³¹

V *instrumentální činnosti* se zaměřujeme na hru na hudební nástroj, především na Orffův instrumentář. Při hře dbáme na správné držení nástroje, vybíráme písňe s jednoduchým doprovodem. Při hře na zobcovou flétnu využíváme rozsah $g^1 - d^2$.³²

V okruhu *poslechové činnosti* s žáky rozlišujeme hlas ženský, mužský a dětský; hudbu vokální a instrumentální; hru na klavír, housle, kontrabas a trubku. Dále si při poslechu všímáme rozdílů mezi hudbou taneční, pochodovou a ukolébavkou, upozorňujeme na změny ve melodii (kdy melodie klesá, kdy stoupá); zrychlování a zpomalování; zesilování a zeslabování. Žákům v 1. třídě pouštíme skladbičky kratšího rozsahu.³³

2.3 Hodina hudební výchovy v 2. třídě ZŠ

Ve druhé třídě základní školy je v rámci okruhu *zpěv a hlasová výchova* důležité upevňovat návyky z první třídy, především držení těla, nádech a výdech, hlavový tón a netlačení na hlas. Výuka je dále zaměřena na sjednocení zpěvu ve třídě, na dechová cvičení a hlasová cvičení v rozsahu $c^1 - d^2$. Do výuky se zařazují artikulační cvičení, dále také kánony.³⁴

V okruhu *intonace a sluchová analýza* s žáky rozlišujeme tóny vysoké, střední a nízké. Do výuky zařazujeme melodické diktáty, reprodukci tónů $c^1 - c^2$. Dále opakování trojzvuků, rozlišování dur – moll, trojzvuk vzestupný i sestupný.³⁵

V dalším okruhu *hudebně pohybová činnost a rytmická výchova* s žáky pracujeme s říkadly, využíváme rytmickou deklamaci, chůzi a pohybovou činnost ve 2/4 a 3/4 taktu.

³¹ DANIEL, Ladislav, 1992. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava, Montanex. ISBN 80-85300-98-2. str. 12-27

³² Tamtéž str. 12-27

³³ Tamtéž str. 12-27

³⁴ Tamtéž str. 12-27

³⁵ Tamtéž str. 12-27

S dětmi dále probíráme pojmy metrum, pracujeme s říkadly. Procvičujeme 2/4 takt pomocí hudebních kostek, pohybové ztvárnění *legata* a *staccata*. Vytleskávání rytmů, dále zapojujeme hru na tělo. Pohybově ztvárnění rytmických útvarů a různých taktů.³⁶

V okruhu *hudební teorie a dějiny hudby* opakujeme pojmy zvuk a tón, vlastnosti tónu, dále noty a pomlky, dynamiku a hudební abecedu i pozpátku. S žáky trénujeme psaní houslového klíče, do výuky zařazujeme notové diktáty. Trénujeme psaní not a pomlk, s dětmi lze vytvářet rytmická cvičení dle předepsaného taktu. K probranému učivu přidáváme pojmy jako *prima* a *seconda volta*, předtaktí, akcent, *repetice*, doba přízvučná a nepřízvučná a tečka u noty. V rámci hudební teorie se ve 2. třídě ZŠ do učiva zařazují posuvky a s tím spojená výuka stupnic (C, G, D, F dur).³⁷

V *instrumentální činnosti* se zaměřujeme na hru s Orff. nástroji, tleskání a lehké doprovázení písní. Do výuky lze zařadit hru na ozvěnu, kánon a pochod. Žáci mohou vymýšlet a sami tvořit přede hry, mezihry a dohry k písním; dále je vhodné aplikovat improvizaci v rámci pentatoniky.³⁸

V okruhu *poslechové činnosti* s žáky rozeznáváme tóny a zvuky; dále hlasy mužský, ženský a dětský; hudbu vokální a instrumentální. Dále mají žáci za úkol umět rozeznat nástroje (klavír, housle, kontrabas, trubka). Do poslechové části zařazujeme valčík, ukolébavku, polku, pochod (např. P. I. Čajkovskij – Pochod dřevěných vojáčků; B. Smetana – Pochod komediantů).³⁹

³⁶ DANIEL, Ladislav, 1992. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava, Montanex. ISBN 80-85300-98-2. str. 12-27

³⁷ Tamtéž str. 12-27

³⁸ Tamtéž str. 12-27

³⁹ Tamtéž str. 12-27

3 AKTIVIZAČNÍ VÝUKOVÉ METODY

Slovo *metoda* znamená cesta k cíli, jedná se o postup předem promyšlených úkonů, které vedou k dosažení určitého záměru. Ve školním prostředí se tohoto výchovně-vzdělávacího procesu účastní učitel společně se svými žáky, se kterými usilují o dosažení edukačního cíle. Velice důležitá je zde aktivita žáků, která je zaměřena na rozvoj potenci je nezbytné východisko a zároveň i cesta v relaci aktivita – samostatnost – tvořivost. Díky aktivizujícím metodám mají děti možnost postupovat v tomto směru, poznávat a celkově vnímat působící podněty, zbystřit svůj postřeh i myšlení, komunikovat a úspěšně řešit problémy a pracovat s chybou.⁴⁰

Aktivizující výukové metody lze dále vymezit jako postupy, při nichž se výchovně-vzdělávacích cílů dosahuje především na základě samotné práce žáků, s důrazem na myšlení a řešení problémů.⁴¹

Dle Švarcové jsou v rámci pedagogiky metody označovány jako způsoby, díky kterým lze předávat a osvojovat určité dovednosti či vědomosti. Klasifikaci výukových metod je možné dělit dle způsobu logické myšlení, které v dané metodě dominuje: metoda syntetická, analytická, deduktivní, induktivní, dogmatická, genetická či metoda srovnávací. Dle aktivit činností lze metody dělit na: reproduktivní a aplikační, informativní, aktivizující a dále metody, které mají tvořivý charakter.⁴²

Dle Maňáka a Švece lze aktivizující vyučovací metody dělit na:

- metody diskusní
- metody heuristické
- metody situační
- metody inscenační
- didaktické hry;⁴³

⁴⁰ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁴¹ JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA, 1989. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. 1. vyd. Praha: Statní pedagogické nakladatelství. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-04-23209-4.

⁴² ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva, 2008. *Základy pedagogiky 2.*, upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha. ISBN 978-80-7080-690-6, str. 187-189

⁴³ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. 1. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5. Str. 105

„Aktivizující výukové metody by právem měly mít významné uplatnění ve výchovně-vzdělávací práci školy, protože se neomezují jen na kognitivní oblast, ale umožňují „spojení hlavy, srdce a ruky“.⁴⁴

3.1 Rozdělení aktivizujících metod

Diskusní metoda

Základní charakteristika diskusní metody je vzájemné pokládání otázek a podávání odpovědí, nejčastěji mezi žáky a učitelem i mezi žáky navzájem. Během diskuse dochází k oboustranné výměně názorů, zkušeností a následuje společné řešení problému.⁴⁵ U této aktivizující metody je nejdůležitější složkou komunikace. Během komunikace si žáci vyměňují názory na dané téma, učí se argumentovat, společně řeší problémy a snaží se dojít k řešení. Nejčastějším typem je diskuse – skupinová forma, kde se střídají otázky a odpovědi vzájemnou polemikou účastníků. V této metodě je důležitá aktivita všech žáků, díky tomu je zde tedy velmi silný aktivizující potenciál. Učitel však musí odhadnout, zda je tato metoda vhodná, s ohledem na věk a vytrálost žáků, neboť je zde důležité respektování odlišných názorů, formulace myšlenek, vytrvalé soustředění na jedno téma a na celkový osobitý projev. Formou diskuse je i tzv. *metoda sněhové koule*, která spočívá ve seznámení s tématem, o kterém se nejdříve diskutuje ve dvojicích, následně ve čtveřici a dále ve větších skupinách až do zapojení celé třídy.⁴⁶ Diskusní metody se v mnoha podobách nejčastěji vyskytují např. na přednáškách, během referátu formou diskuse, na debatách, ale také jako tzv. diskuse u stolu, jako neformální a spontánní diskuze.⁴⁷

⁴⁴ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁴⁵ ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice. Praha: Grada Publishing. a.s., 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-41000-0. Str. 56

⁴⁶ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁴⁷ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. 1. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5. Str. 108-111

Heuristické metody

Heuristika se ve škole uplatňuje jako *metoda řešení problémů* (učení objevováním). Vzhledem k tomu, že se zde dají využívat různé úrovně náročnosti, je tato metoda použitelná ve všech věkových kategoriích. Základní je tzv. problémová otázka “proč“, která by měla zaznívat v každé vyučovací hodině. Během procesu řešení problému lze rozlišit tyto fáze: identifikace problému, analýza problému, vytvoření hypotéz, verifikace hypotéz, v případě neúspěchu je možný návrat k některé z přechozích fází. K náročnějším postupům patří projektová metoda. Tato metoda řeší praktické problémy pomocí integrace učiva z dalších předmětů. Děti se do řešení projektu mohou zapojovat dle svých schopností a zájmů. Výsledky projektů se poté většinou veřejně prezentují, tyto demonstrace mohou být realizované během tzv. projektových dnů/týdnů. Do heuristických metod se může dále řadit metoda brainstormingu, kde se spontánně, v uvolněné atmosféře uvádí nápady a návrhy řešení. Dále do této skupiny řadíme tzv. delfskou metodu, kde se ve skupině řeší problém v rámci prognózování. Tato metoda je vhodná spíše pro starší žáky.⁴⁸

Situační metody

Do skupiny situačních metod řadíme metody, zaměřující se na problémy ze života (rozborová metoda, řešení konfliktních situací apod.). Důležité je zde zvolit téma, případ, kde mají žáci přístup k faktům a údajům. Téma by mělo být celkově přiměřené mentalitě žáků. Ve školním prostředí se osvědčily přiměřené konfliktní situace, basketová metoda, řešení incidentu apod. V současné době se nabízí mnoho témat, které se v rámci situačních metod dají aplikovat – například boj s terorismem, korupce, šikana, inkluze, úprava okolí školy, péče o přírodu a další.⁴⁹

Dle Boráka je basketová metoda (The „In-Basket Method“) založena na simulaci problémů, které musí daný jedinec překonat při řešení zadaných problémů. Dotyčný musí daný úkol nejprve analyzovat a poté řešit. Tento proces se ve většině případů děje v rámci stanoveného časového limitu a s omezeným množstvím informací.⁵⁰

⁴⁸ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ BORÁK, Miroslav, 1969. Situační metody. *Pedagogika*. Praha, 4, 571-579. ISSN 0031-3815. Str. 571

Inscenační metody

Podstatou inscenační metody je sociální učení v modelových situacích, v rámci kterých jsou zúčastnění i samotnými aktéry daných situací.⁵¹

V současné době jsou ve školách často využívané metody dramatické výchovy, během které se využívají postupy a principy divadla. Dle RVP ZV je možnost dramatickou výchovu zařadit do kurikula jako doplňující obor. Dramatickou výchovu lze ve výuce využít jako kolektivní či individuální hru, práci s rekvizitami a kostýmy, jako hudební produkce, dramatizace textů apod. RVP ZV rozděluje učivo dramatické výchovy na dvě období. První období je zaměřeno na správné držení těla, tvoření hlasu, artikulace; období druhé se orientuje již na hlavní výstupy, zvládnutí jednoduchých rolí a reflexe.⁵²

Při simulaci daných událostí, během nichž se využívá kombinace hraní rolí a řešení problému, dochází k prohlubování učiva, avšak je zde i důraz na rozvoj a chápání mezilidských vztahů.⁵³

Práce s textem

Práce s textem je pro žáky velice důležitá. Je nezbytné žáky vést ke čtení s porozuměním, umět si dělat výpisky a díky tomu porozumět i většímu množství informací. Práci s textem je důležité zapojovat do každých hodin, vzhledem k tomu, že dle výsledků průzkumů PISA a OECD upadá čtenářská dovednost. Důležité je rozvíjet pozitivní vztah ke knihám a aktivně s textem umět pracovat. Čtení a psaní je možné propojit s kritickým myšlením, během kterého se rozvíjí myšlenkové procesy a logické vyjadřování vlastních myšlenek. Během kritického čtení se žák hlouběji zabývá textem, analyzuje ho a informace si rozlišuje pomocí značek (informace pro žáka známé, nové a které žákům nejsou srozumitelné). Dále je možné při práci s texty žáky požádat o ilustrování příběhu, vymyšlení názvu textu apod.⁵⁴

⁵¹ BRATSKÁ, Mária, 1992. *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 8022305111. Str. 99

⁵² Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁵³ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. 1. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5. Str. 108-111. Str. 123-125

⁵⁴ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

Mentální mapování

„Při mentálním mapování jde o zapojení do učení obou hemisfér, o grafické uspořádání myšlenek, přičemž se do popředí dostávají vzájemné vztahy mezi pojmy.“⁵⁵

Myšlenkové mapy je možné využívat při přípravě přednášek, při psaní poznámek, při opakování učiva a další. Díky myšlenkové mapě u žáků rozvíjíme myšlení. Děje se tak díky vyobrazené síti pojmů a údajů, které cílí na logickou strukturu. Při konstruování myšlenkové mapy se postupuje od středu, kam se umísťuje hlavní téma, k němuž se připojují související pojmy a údaje. Vztahy jsou naznačovány šipkami a čarami, dobré je využít i barevné rozlišení. Při tvorbě myšlenkové mapy je žádoucí stručnost textu, účelnost a přesnost textu.⁵⁶

Skupinové metody

Aktivizující skupinové metody zahrnují formy výuky, během ní spolupracuje několik žáků. V případě, že je vzájemná činnost podporována a organizována, u žáků umocňuje jejich učební aktivitu. Děje se tak především během metody kooperativního učení, během které jde především o výcvik sociální dovednosti, která podporuje učební a poznávací procesy. Úspěch jednotlivce je ve skupinové metodě podmíněn úspěchem ostatních členů skupiny. Individuální odpovědnost za každého člena skupiny vyvolává intenzivní spolupráci ve skupině. Skupiny jsou schopny řešit i konflikty uvnitř kolektivu a působí jako prevence před vnějšími negativními vlivy.⁵⁷

Didaktické hry

Hra je jedna z nejdůležitějších činností v životě každého dítěte. Didaktické hry lze využít při výkladu, vysvětlování, ověřování a upevnění učiva. Především se však jedná o zpestření výuky a motivaci žáků k výuce. Proto je tedy nezbytně nutné, aby hry byly do výuky začleněny.⁵⁸ Didaktická hra je aktivita, díky níž dítě poznává nové poznatky, musí dodržovat daná pravidla a také rozvíjí vztahy ve třídním kolektivu. Ve výuce využíváme her, které rozvíjejí poznávací funkce žáka, dále hry pro lepší osvojování a následné procvičování učiva. Důležitý je zde výběr hry, učitel musí brát v potaz složitost pravidel

⁵⁵ Metodický portál RVP.CZ online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ HRICOVÁ, I., JAKUBÍKOVÁ, J., TULENKOVÁ, M., 2003. *Hry a kolektivní úlohy v přírodopise*. 1. vyd. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum. ISBN 80-8045-294-6.

dané hry, jednoduchost, věk žáků, časovou náročnost, prostory apod. Hry ve výuce obstarávají aktivitu, také motivují děti k práci. Kromě zábavy by hry ve výuce měly přinášet i poučení. Ve výuce se uplatňují hry rozhodovací, soutěže, hádanky, kvízy apod. Vždy je však důležité sledovat výchovně – vzdělávací cíle.⁵⁹

Dle Meyera lze didaktické hry dělit na hry: simulační (hraní rolí), scénické (divadelní představení) a interakční (společenské hry).⁶⁰ Didaktické hry lze dále rozdělit dle doby trvání – krátkodobé či dlouhodobé, dle místa konání, dle převládající činnosti a dle hodnocení (kvantitativní a kvalitativní).⁶¹

Metodická příprava didaktických her obsahuje:

- stanovení cíle hry (emocionální, kognitivní a sociální)
- diagnóza žáků, jejich připravenosti (vědomosti, dovednosti, zkušenosti, náročnost hry)
- pravidla hry (jejich znalost žáky)
- vytyčení úlohy vedoucího hry
- způsob hodnocení (diskuse)
- vhodné místo realizace hry (uspořádání učebny)
- potřebné pomůcky, rekvizity
- časový limit hry
- varianty hry (modifikace);⁶²

Borák ve své publikaci uvádí následující účinky her ve výuce a vzdělávání:

- schopnost správně pochopit problém
- schopnost klasifikovat a získávat informace
- schopnost analyzování situace
- schopnost dělat rychlá rozhodnutí v určitém časovém omezení;⁶³

⁵⁹ HRICOVÁ, I., JAKUBÍKOVÁ, J., TULENKOVÁ, M., 2003. *Hry a kolektivně úlohy v přírodopise*. 1. vyd. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum. ISBN 80-8045-294-6.

⁶⁰ MEYER, Hilbert, 2000. *Unterrichtsmethoden* II. 11. Frankfurt am Main: Cornelsen Verlag Scriptor. ISBN 978-3-589-20851-7. Str. 348-349

⁶¹ JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA, 1989. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. 1. vyd. Praha: Statní pedagogické nakladatelství. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-04-23209-4. Str. 100

⁶² KOTRBA, T., LACINA L. 2007. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu. ISBN 978-80-87029-12-1.

⁶³ BORÁK, M. 1971. *Ekonomické hry*. V B. Miroslav. Praha: Vysoká škola ekonomická.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části mé diplomové práce jsou prezentovány mnou navržené didaktické hry do výuky hudební výchovy.

Dle vlastních zkušeností vím, že materiálů na výuku hudební výchovy není mnoho. Proto jsem se snažila vymyslet materiály, které by obohatily výuku základních oblastí hudební teorie. V současné době níže prezentované didaktické hry využívám při výuce hry na klavír. Všechny mé didaktické hry lze využít jak v kolektivních výukách, tak i v individuální výuce (například při výuce hudebního nástroje, během čtyřruční hry apod.). Dále mohou učitelé mít připravené materiály v hodinách zobcové flétny, při kterých se střídají dva žáci.

Didaktické hry na výuku hudební výchovy doporučuji tisknout barevně, zalaminovat a pohyblivé části nastříhat, případně připevnit oboustranným suchým zipem.

Didaktické hry na téma Noty a pomlky; Hudební abeceda byly vytvořeny v textovém procesoru Microsoft Word, obrázky v těchto hrách byly mnou vytvořené, nebo čerpané z dostupné nabídky Microsoft Word. Hry na téma Tóny a zvuky; Zpěvníček I.; Zpěvníček II. byly vypracovány v programu Canva. Obrázky, které byly použity na tyto didaktické hry byly čerpány z dostupné nabídky programu.

4 DIDAKTICKÉ HRY VE VÝUCE HUDEBNÍ VÝCHOVY

4.1 Tóny a zvuky

Obrázek 9 - Tóny a zvuky

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této hry je dětem vysvětlit a prakticky ukázat, jaký je rozdíl mezi tónem a zvukem. Žáci mají za úkol správně zařadit obrázky do odpovídajícího domečku.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminovaná didaktická hra Zvuky a tóny; nastříhané obrázky k přiřazování (možnost využití samolepicích suchých zipů); hudební ukázky.
- Metodické pokyny
Děti nejdříve seznámíme s pojmy *tón* a *zvuk*. Při využívání této didaktické hry je vhodné výuku doplnit o hudební ukázky. Žákům při této hře pouštíme ukázky, poté mají děti za úkol obrázky správně zařadit. Didaktickou hru je vhodné doplnit i o vlastní zvuky a tóny, které si sami žáci vymyslí.

- Správné řešení
Tóny – kytara, kontrabas, klavír
Zvuky – štěkot psa, bouchnutí/vrzání dveří, klapání bot, automobil

4.2 Tón a jeho vlastnosti

Obrázek 10 - Tón a jeho vlastnosti

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této hry je dětem vysvětlit a prakticky ukázat, jaké jsou vlastnosti tónu. Pro lepší pochopení těchto pojmů jsou k přiřazování použita zvířátka.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminovaná didaktická hra Tón a jeho vlastnosti; nastříhané obrázky k přiřazování (možnost využít samolepicích suchých zipů); hudební ukázky.
- Metodické pokyny
Didaktickou hru je vhodné praktikovat s hudebními ukázkami, které je vhodné zahrát na melodický hudební nástroj, nebo ukázky zazpívat. V rámci vlastnosti *barva* je vhodné hru doplnit o hudební ukázky (klavír, housle a trumpetu). Během poslechu žáci přiřazují správné obrázky. Žáci si mohou vlastnosti tónů po správném zařazení obrázků vyzkoušet.

- Správné řešení

Výška (vysoký – žirafa, nízký – kočka); délka (dlouhý – had, krátký – žížala); síla (silný – lev, slabý – ptáček), barva (klavír, housle, trumpet).)

4.3 Hudební abeceda

Obrázek 11 - Hudební abeceda

Zdroj: vlastní

- Cíl hry

Cílem hry je osvojení si základů hudební teorie – hudební abecedu. Žák by měl po absolvování této hry umět přiřadit správné názvy not a vyjmenovat hudební abecedu i pozpátku.

- Časová náročnost

5 minut

- Materiální vybavení

Zalaminovaná didaktická hra Hudební abeceda; nastříhané obrázky k přiřazování (možnost využití samolepicích suchých zipů).

- Metodické pokyny

Didaktické hry na téma hudební abeceda se skládají ze čtyř listů. První list věnovaný tomuto tématu děti seznamuje s tónovou řadou, noty jsou barevné a stejnou barvou jsou napsané i jejich názvy. Pro lepší zapamatování a propojení hudební výchovy i s dalšími předměty jsou pod písmeny umístěny i obrázky, začínající na stejné písmeno (c – citron, d – dům, e – ementál, f – fialka, g – globus, a – auto, h – houba, c – citron). Po naučení hudební abecedy se děti pokoušejí říkat abecedu i pozpátku.

Názvy not si žáci dále trénují na další straně metodického materiálu. Děti přiřazují správný název noty (ke správnému řazení napomáhá i barevnost), poté zařadí obrázky. Při učení hudební abecedy propojujeme výuku i s intonační výchovou a zkusíme s žáky tónovou řadu zpívat. Žáci mohou při zpěvu ukazovat výšku tónu rukou (nejnižší tón c^1 začíná u břicha, tón c^2 je na čele).

Tento jev si děti procvičí na další straně materiálu, kde skládají kostičky od nejnižší po nejvyšší.

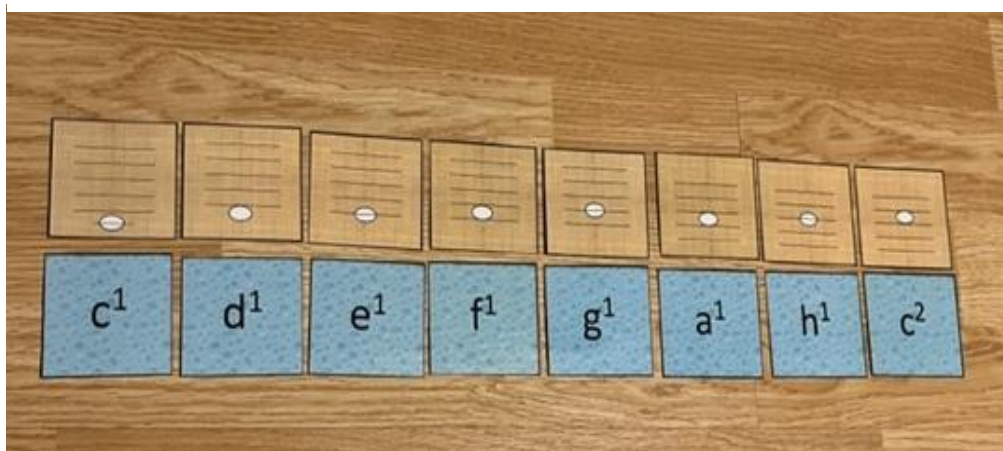
Na poslední straně se nacházejí horolezci, kteří vylézají na horu a zase dolů. Žáci si ukazují na jednotlivé postavy a říkají hudební abecedu nahoru i dolů. Poté na nebe doplňují sněhové vločky ve správném pořadí.

- Správné řešení

c^1 , d^1 , e^1 , f^1 , g^1 , a^1 , h^1 , c^2

4.4 Pexeso hudební abeceda

Obrázek 12 - Pexeso hudební abeceda

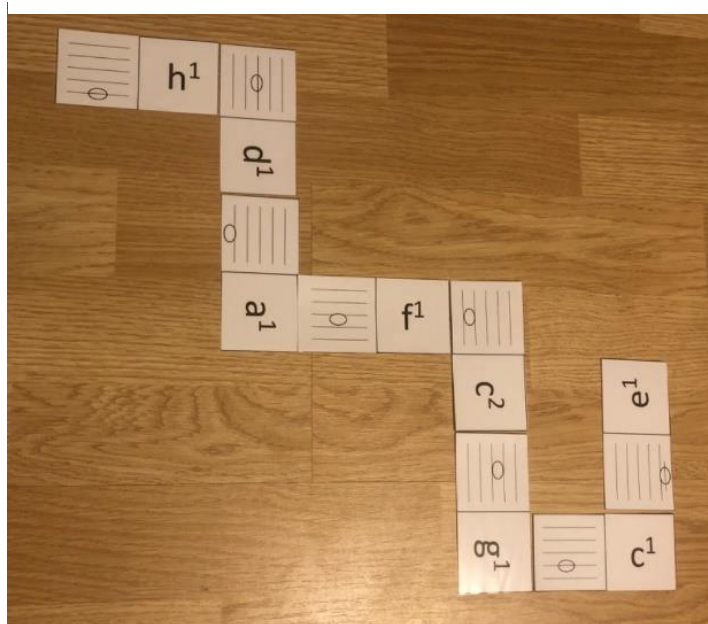

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je prohlubování znalosti hudební abecedy.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované a rozstříhané kartičky hudební abecedy.
- Metodické pokyny
Pexeso mohou hrát žáci ve dvojici, ale i ve větších skupinách. Cílem této hry je najít notu (hnědá kartička) a k ní její správný název (modrá kartička). Pro ulehčení hry (u mladších dětí) doporučuji rozdělit na jednu stranu kartičky s notami, na druhou stranu kartičky s písmeny. Vyhrává ten žák, který posbírá více dvojic. Další didaktickou hrou, ke které lze využít hudební pexeso, je hra poztrácené notičky. Noty i jejich názvy vyučující schová po třídě. Žáci poté mají za úkol poztrácené notičky najít (každý však jen jednu kartičku). Poté si hledají k sobě dvojici (nota se správným názvem). Hudební aktivity lze využít i při individuální výuce hudebního nástroje.

4.5 Domino hudební abeceda

Obrázek 13 - Domino hudební abeceda

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je prohlubování znalosti hudební abecedy.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované a rozstříhané kartičky hudební abecedy
- Metodické pokyny
Tato hra lze hrát jak ve dvojicích/skupinách, tak i jednotlivci. Hru lze využít formou soutěže, který z žáků, či která skupina složí domino jako první. Opět lze využít podobně jako pexeso: každý žák má jednu kartičku domina a řadí se vedle sebe, podle toho, jak na sebe noty na kartičkách navazují. Poté každý přečte název své noty nahlas tak, jak jde hudební abeceda za sebou. U starších dětí zařazujeme i hudební abecedu pozpátku.

4.6 Noty a pomlky

Obrázek 14 - Noty a pomlky

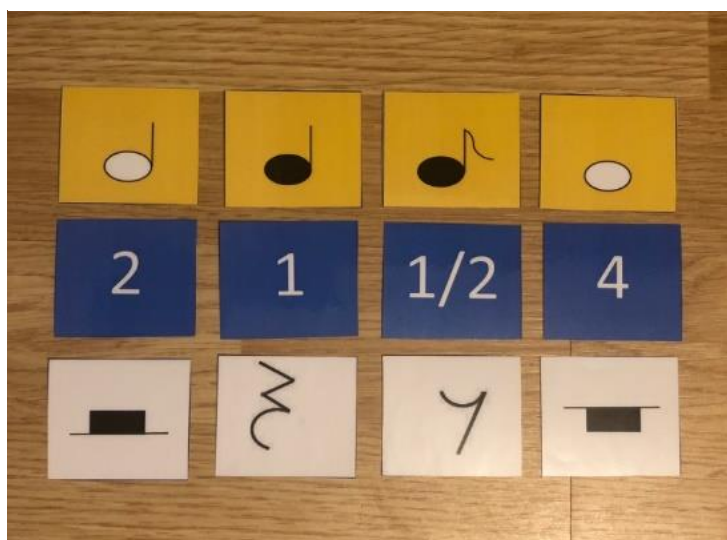
Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je osvojení si znalosti délky not a pomlky.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované didaktické hry, rozstříhané noty, názvy not a počet dob.
- Metodické pokyny
Didaktické hry na téma noty a pomlky se skládají ze čtyř listů. Na první straně materiálu se nachází stručný přehled – nota a pomlka s totožným názvem, počet dob a způsob počítání.
Na další straně materiálu mají žáci za úkol přiřadit správný název not (názvy jsou napsány na barevných šipkách) a poté doplní počet dob (napsané na mráčkách). Stejný úkol se nachází na další straně materiálu, avšak s pomlkami.
Na poslední straně děti doplňují kolečka a tvoří tím obrázek stonožky notičky a stonožky pomlky.

- Správné řešení
Nota a pomlka celá – 4 doby; nota a pomlka půlová – 2 doby; nota a pomlka čtvrt'ová – 1 doba; nota a pomlka osminová $\frac{1}{2}$ doby.

4.7 Pexetrio noty a pomlky

Obrázek 15 - Pexetrio noty a pomlky

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je procvičování znalosti not a pomlky.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované a rozstříhané kartičky s notami, pomlkami a čísly.
- Metodické pokyny
K doplnění učiva o notách a pomlkách lze využít hru pexetrio. Pravidla hry jsou obdobná jako při hře pexeso, avšak úkolem žáka je najít trojici, která k sobě patří (nota – pomlka – počet dob). Kartičky jsou barevně odlišené. Pro mladší žáky lze hru usnadnit tím, že kartičky rozdělíme do tří sloupečků. Hru lze hrát ve dvojicích, avšak lze jí rozdat i jednotlivcům. Dále je možné rozdat kartičky mezi žáky, každé dítě obdrží jednu. Žáci se pak musí podle stejných kartiček spojit do trojic. Poté

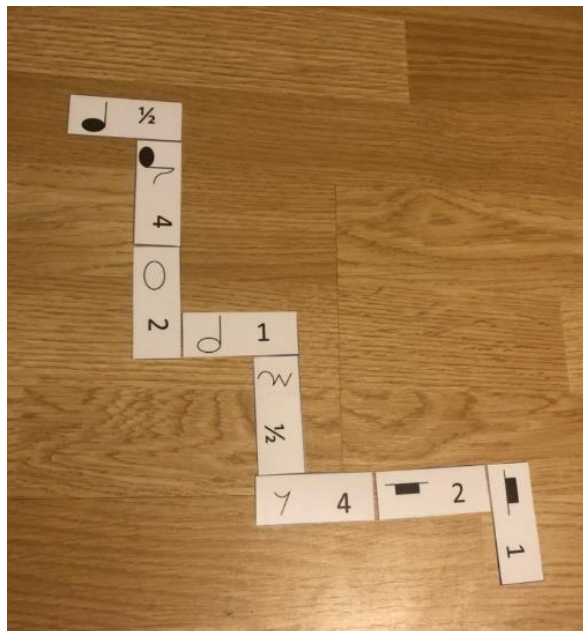
společně pojmenují svou notu a pomlku. Z not a pomlk lze také tvořit rytmická cvičení.

- Správné řešení

Nota a pomlka celá – 4 doby; nota a pomlka půlová – 2 doby; nota a pomlka čtvrt'ová – 1 doba; nota a pomlka osminová $\frac{1}{2}$ doby.

4.8 Domino noty a pomlky

Obrázek 16 - Domino noty a pomlky

Zdroj: vlastní

- Cíl hry

Cílem této didaktické hry je prohlubování znalosti délky not a pomlk.

- Časová náročnost

5 minut

- Materiální vybavení

Zalaminované a rozstříhané kartičky s notami, pomlkami a čísly.

- Metodické pokyny
Tato hra lze hrát jak ve dvojicích/skupinách, tak jí využijí i jednotlivci. Opět lze využít podobně jako předešlé hry: každý žák má jednu kartičku domina a řadí se vedle sebe podle toho, jak na sebe noty a pomlky na kartičkách navazují. Noty a pomlky se v tomto dominu spojují se správným počtem dob.
- Správné řešení
Nota a pomlka celá – 4 doby; nota a pomlka půlová – 2 doby; nota a pomlka čtvrt'ová – 1 doba; nota a pomlka osminová ½ doby.

4.9 Zpěvníček pro nejmenší I.

Obrázek 17 - Zpěvníček I

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je aktivizace žáků během poslechové činnosti. Hry se dále zaměřují na mezipředmětové vztahy a děti si mimo jiné procvičí i abecedu, čísla, barvy a zvuky zvířat.
- Časová náročnost
Více než 15 minut

- Materiální vybavení

Zalaminované texty písniček, zalaminované a rozstříhané obrázky.

- Metodické pokyny

Zpěvníček pro nejmenší I. se skládá z deseti českých dětských písní. Pro práci se Zpěvníčkem je nutné, aby žáci ovládali čtení písmen, počítat do pěti, dále také barvy a zvuky zvířat. Vyučující pouští lidové písničky a žáci (ve skupinách, či jednotlivě) doplňují vhodné obrázky. Během těchto her si mimo jiné procvičí i barvy, tvary, počítání, abecedu a zvuky zvířat. Materiály jsou barevné s atraktivními obrázky, aby více zaujaly dětskou pozornost. Při poslechu je vhodné dané písničky pouštět dvakrát, aby měli žáci dostatek času na vypracování listu. Po doplnění pohyblivých prvků ve hře, si mohou děti písničku samy zazpívat, u většiny písničky při tom využívají metodu obrázkového čtení. Ve Zpěvníčku I se nacházejí tyto písně:

- Skákal pes, přes oves – obrázkové čtení
- Běží liška k Táboru – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Pec nám spadla – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Jedna, dvě, tři, čtyři, pět – žák doplní číslice a obrázky s daným počtem
- Když jsem já sloužil – žák přiřadí obrázky zvířat ve správném pořadí dle písničky na vhodný stín
- Abeceda – žák přiřadí správný obrázek podle počátečního písmene;
- Sedí liška pod dubem – klasické a obrázkové čtení
- Já jsem muzikant – žák spojí hudební nástroj s názvem
- Barvičky – žák má za úkol dle písničky postupně najít správné barvy a k nim přiřadit obrázek
- Krávy, krávy – žák má za úkol dle písně doplňovat bubliny se zvuky, které dané zvíře vydává;

4.10 Zpěvníček pro nejmenší II.

Obrázek 18 - Zpěvníček II

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je aktivizace žáků během poslechové činnosti. Hry se dále zaměřují na mezipředmětové vztahy a děti si mimo jiné procvičí například počítání, barvy a tvary.
- Časová náročnost
Více než 15 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované texty písniček, zalaminované a rozstříhané obrázky.
- Metodické pokyny
Zpěvníček pro nejmenší II. se skládá z deseti českých dětských písní. Pro práci se Zpěvníčkem je nutné, aby žáci ovládali barvy, počítání do 9 a tvary. Vyučující použít lidové písničky a žáci (ve skupinách, či jednotlivě) doplňují vhodné

obrázky. Materiály jsou barevné s atraktivními obrázky, aby více zaujaly dětskou pozornost. Při poslechu je vhodné dané písničky pouštět dvakrát, aby měli žáci dostatek času na vypracování listu. Po doplnění pohyblivých prvků ve hře si mohou děti písničku samy zazpívat, u většiny písniček při tom využívají metodu obrázkového čtení. Ve Zpěvníčku II se nacházejí tyto písně:

- Kočka leze dírou – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Pásla ovečky – žák přiřadí ovečky ke správným barvám
- Holka modrooká – žák doplní obrázky do druhé, třetí a čtvrté sloky
- Prší, prší – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Travička zelená – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Když jsem šel z hub – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov
- Měla babka – žák doplní správný počet jablek
- Černé oči, jděte spát – žák doplní obrázky na místa vynechaných slov v dalších pěti slokách
- Maličká su – žák přiřadí husy dle počtu teček ke správné číslovce
- Mravenci – žák přiřadí odpovídající tvar na mravenečky dle stínu;

4.11 Postřehovka na hudební značky

Obrázek 19 - Postřehovka hudební značky

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je trénování znalosti hudebních značek.

- Časová náročnost
5 minut

- Materiální vybavení
Zalaminované a rozstříhané kartičky.

- Metodické pokyny
Tato postřehová hra má několik způsobů využití. Základní pravidlo hry je, že se rozdají kartičky mezi dva hráče, avšak tak, aby na ně děti neviděly. Žáci otočí své karty a hledají stejný symbol na kartě svých spoluhráčů. Když hráč symbol najde a pojmenuje ho, dá kartu z balíčku na karty soupeře a hraje se dál. Hra končí, když jsou rozebrány všechny karty. Vyhrává ten, kdo má nejméně karet. Hra Postřehovka lze také hrát podobným způsobem, avšak mezi hráči je uprostřed položena jedna karta (obrázky nahoru). Žáci hledají stejný symbol s obrázkem na stole. Komu se to povede nejrychleji, odevzdá svou kartu na balíček doprostřed a hra pokračuje stejným principem dál. Cílem hry je se zbavit všech svých karet. Při hře je důležité, aby žáci dokázali pojmenovat nalezený symbol (houslový klíč, housle, buben, zobcová flétna, kytara, trumpeta, nota osminová).

4.12 Postřehovka na noty a pomlky

Obrázek 20 - Postřehovka noty a pomlky

Zdroj: vlastní

- Cíl hry
Cílem této didaktické hry je procvičování znalosti not a pomlky.
- Časová náročnost
5 minut
- Materiální vybavení
Zalaminované a rozstříhané kartičky.
- Metodické pokyny
Tato postřehová hra má několik způsobů využití. Základní pravidlo hry je, že se rozdají kartičky mezi dva hráče, avšak tak, aby na ně děti neviděly. Žáci otočí své karty a hledají stejný symbol na kartě svých spoluhráčů. Když hráč symbol najde a pojmenuje ho, dá kartu z balíčku na karty soupeře a hraje se dál. Hra končí, když jsou rozebrány všechny karty. Vyhrává ten, kdo má nejméně karet. Tuto hru lze také hrát podobným způsobem, avšak mezi hráči je uprostřed položena jedna karta (obrázky nahoru). Žáci hledají stejný symbol s obrázkem na stole. Komu se to povede nejrychleji, odevzdá svou kartu na balíček doprostřed a hra pokračuje

stejným principem dál. Cílem hry je se zbavit všech svých karet. Při hře je důležité, aby žáci dokázali pojmenovat nalezený symbol (nota čtvrt'ová, nota půlová, nota osminová, nota celá, houslový klíč, pomlka čtvrt'ová, pomlka osminová).

5 VÝZKUM

5.1 Přípravná fáze výzkumu

Své didaktické hry, které byly navrženy do hodin hudební výchovy, jsem poskytla na vyzkoušení do prvních a druhých tříd na Základní škole a Základní umělecké škole Bezdrevská 3, dále na základní škole Emy Destinové. Materiály byly vyzkoušeny na hodinách hudební výchovy v 1. a 2. třídě, v 1. a 2. třídě rozšířené hudební výchovy, dále během individuální výuky hry na klavír s žáky 1.ročníku. Po praktickém vyzkoušení didaktických her obdržely vyučující tištěný dotazník, na základě kterého probíhalo závěrečné vyhodnocení.

Pro výzkumné účely této diplomové práce jsem připravila osm kopií od každé didaktické hry. Materiály jsem nechala v kopírovacím centru barevně vytisknout (přes 500 stran), následně jsem všechny listy zalaminovala na domácím laminovacím stroji, nastříhala pohyblivé části her a na vynechaná místa umístila lepicí suché zipy. Po finanční stránce byla přípravná fáze zhruba v hodnotě 6.000 Kč (tisk, laminovací folie, suché zipy). Didaktické hry pro výzkumné účely jsem kompletovala tři týdny.

5.2 Cíl výzkumného šetření

V rámci dotazníkového šetření jsem se zaměřila na praktické využití didaktických her v hodinách hudební výchovy. Hlavním cílem mého výzkumného šetření je ověřit funkčnost, atraktivnost a celkové uplatnění her v hodinách hudební výchovy, především pro mladší školní věk (1. a 2. třída ZŠ). Dílčím cílem výzkumného šetření je přesvědčit se, zda jsou hry pro vyučující přínosem do hodin hudební výchovy a zda jsou materiály vypracovány v souladu s požadavky vyučujících.

5.3 Metodika výzkumu

Pro tento výzkum jsem vzhledem ke zkoumanému tématu zvolila kvantitativní metodu formou dotazníkového šetření.

Dotazník jsem vytvořila v textovém procesoru Microsoft Word a v tištěné formě, spolu s materiály a metodickými pokyny, předala vyučujícím. S prosbou o praktické vyzkoušení her v hodinách hudební výchovy jsem se obrátila na 5 vyučujících, z nichž

všichni souhlasili. Didaktické hry byly vyzkoušeny v následujících třídách: 2. třída ZŠ Bezdrevská; 1. třída ZUŠ Bezdrevská; 2. třída ZUŠ Bezdrevská; 1. třída ZŠ Emy Destinové; individuální výuka hry na klavír ZUŠ Bezdrevská.

V dotazníku jsem respondentům položila celkem deset otázek. První tři otázky se týkaly obecných informací (ročník, počet dětí ve třídě a zda se ve třídě během výuky hudební výchovy nacházel asistent pedagoga, školní asistent či osobní asistent).

První číslovaná otázka, týkající se samotných materiálů, se dotazovala na každou didaktickou hru a učitelé je dle svých zkušeností oznámkovali jako ve škole.

Cílem druhé otázky bylo zjistit, jako hru hodnotí učitel jako nejlepší.

Třetí otázka se dotazovala na hru, kterou by učitelé upravili, případně jak.

Cílem čtvrté otázky bylo vyhodnotit, zda dotazovaným učitelům pomohly přiložené metodické pokyny.

Otázka číslo pět se zaměřovala na investovaný čas do her v rámci jedné vyučovací hodiny.

V otázce číslo šest jsem žádala o zhodnocení následujících kategorií: srozumitelnost, efektivnost, zajímavost, přitažlivost, využitelnost v praxi, organizační náročnost a složitost pravidel.

Poslední otázkou byl prostor pro učitele vyjádřit své připomínky a hodnocení všech her.

Získaná data jsem zpracovala do grafů, které jsou výstupem mého dotazníkového šetření.

6 Vyhodnocení

Pro vyhodnocení získaných dat jsem zvolila grafy. Dotazník obsahuje celkem deset otázek, včetně prvních tří, které zjišťují obecné informace o třídě. Vyhodnocení dotazníků jsem zpracovala ihned po obdržení odpovědí respondentů.

Obecné informace o třídách:

Tabulka 1 - obecné informace o třídách

TŘÍDA	POČET DĚTÍ	ASISTENT
1. třída ZŠ	17	NE
2. třída ZŠ	14	NE
1. třída ZUŠ	16	NE
2. třída ZUŠ	14	NE
Individuální výuka	2	NE

Otázka č. 1: Didaktické hry, prosím, označte jako ve škole:

V první otázce, zaměřené na všechny předložené didaktické hry, jsem se vyučujících ptala na jejich subjektivní názor na materiály. Hodnocení her probíhalo pomocí známkování. Didaktické hry byly hodnoceny známkami 1 a 2. Známkou chvalitebně byly hodnoceny didaktické hry Tóny a zvuky. Tón a jeho vlastnosti (individuální výuka); Hudební značky – postřehovka (2. třída ZUŠ); Zpěvníček I. a II. (1. třída ZUŠ).

Graf 1 - Otázka č. 1: Didaktické hry, prosím, oznámte jako ve škole

Otázka č. 2: Kterou z výše zmíněných her hodnotíte jako nejlepší?

V druhé otázce jsem se zajímala o hodnocení her, konkrétně kterou vyučující hodnotí jako nejlepší. Mezi nejčastější odpovědi byly hry Hudební abeceda a Noty a pomlky – pexetrio.

Tabulka 2 - Otázka č. 2: Kterou z výše zmíněných her hodnotíte jako nejlepší?

1. třída ZŠ	Domino; Hudební abeceda
2. třída ZŠ	Pexetrio; Postřehovky
1. třída ZUŠ	Tóny a zvuky; Hudební abeceda
2. třída ZUŠ	Noty a pomlky – pexetrio
Individuální výuka	Noty a pomlky (vše)

Otázka č. 3: Kterou z výše zmíněných her byste upravily, popř. jak?

Na otázku číslo 3 jsem dostala pouze dvě odpovědi, od vyučující 2.třídy ZUŠ:

„Hudební značky – postřehovka. Dle mého názoru není dobré míchat více skupin dohromady (hudební nástroje x noty osminové). Zaměřila bych postřehovku na jedno odvětví.“

Odpověď od vyučující individuální výuky hry na klavír:

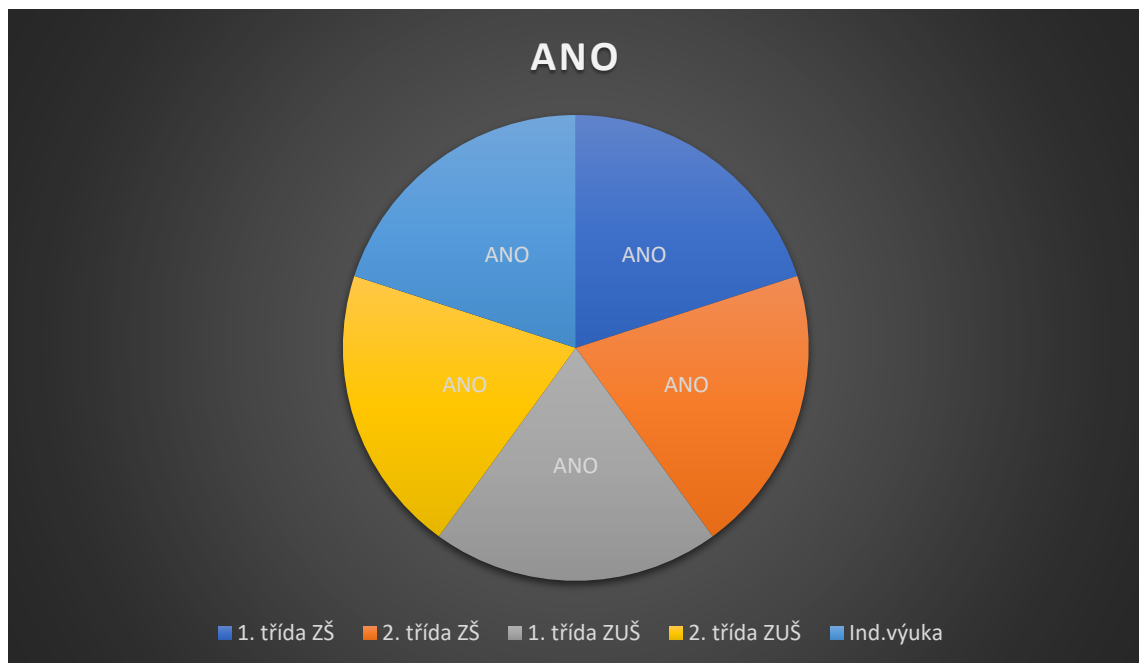
„Vše v pořádku, pro individuální výuku tóny a zvuky, zpěvníčky nevyužitelné.“

Dle rozhovorů s ostatními vyučujícími nebyly k hrám žádné další připomínky.

Otázka č. 4: Pomohly Vám připravené metodické postupy ke každé didaktické hře?

Cílem čtvrté otázky bylo zjistit, zda vyučující přiložené metodické postupy hodnotí jako přínosné. Odpovědi všech respondentů byly na tuto otázku shodné.

Graf 2 - Otázka č. 4: Pomohly Vám připravené metodické postupy ke každé didaktické hře?

Otázka č. 5: Kolik času Vám didaktické hry zabraly?

V další otázce jsem se zajímala o to, kolik času jednotlivé didaktické hry v hodině hudební výchovy zabraly. Odpovědi na tuto otázku se lišily, v závislosti na počtu žáků, uzpůsobení třídy, dostupnost hudebních ukázek a také dle teoretické znalosti žáků daného učiva.

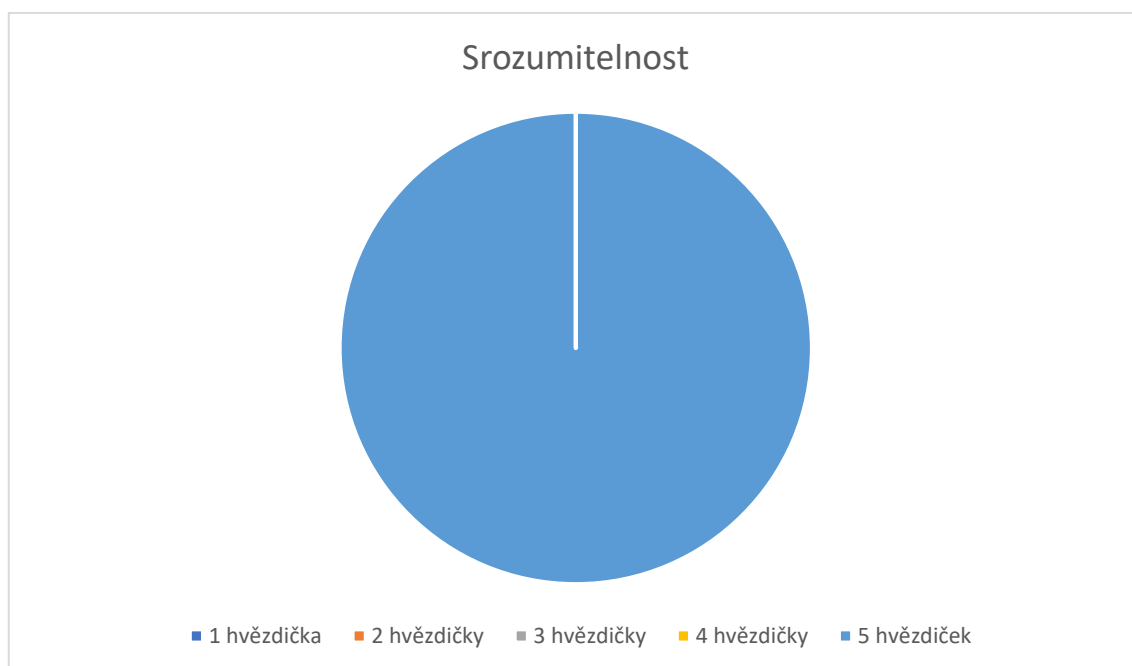
Tabulka 3 - Otázka č. 5: Kolik času Vám didaktické hry v hodině zabraly?

	5 minut	10 minut	Více než 10 minut
Tóny a zvuky	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ		2.ZUŠ
Tón a jeho vlastnosti	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ	2.ZUŠ	
Noty a pomlky	Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, 2.ZUŠ	
Noty a pomlky – domino	Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, 2.ZUŠ	
Noty a pomlky – pexetrio	Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ	2.ZUŠ
Noty a pomlky – postřehovka	2.ZUŠ, Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ	
Hudební abeceda	2.ZUŠ	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, Ind.v.	
Hudební abeceda – domino	2.ZUŠ, Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ	
Hudební abeceda – pexeso	Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, 2.ZUŠ	
Hudební značky – postřehovka	2.ZUŠ, Ind.v.	1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ	
Zpěvníček I.			1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, 2.ZUŠ
Zpěvníček II.			1.ZŠ, 2.ZŠ, 1.ZUŠ, 2.ZUŠ

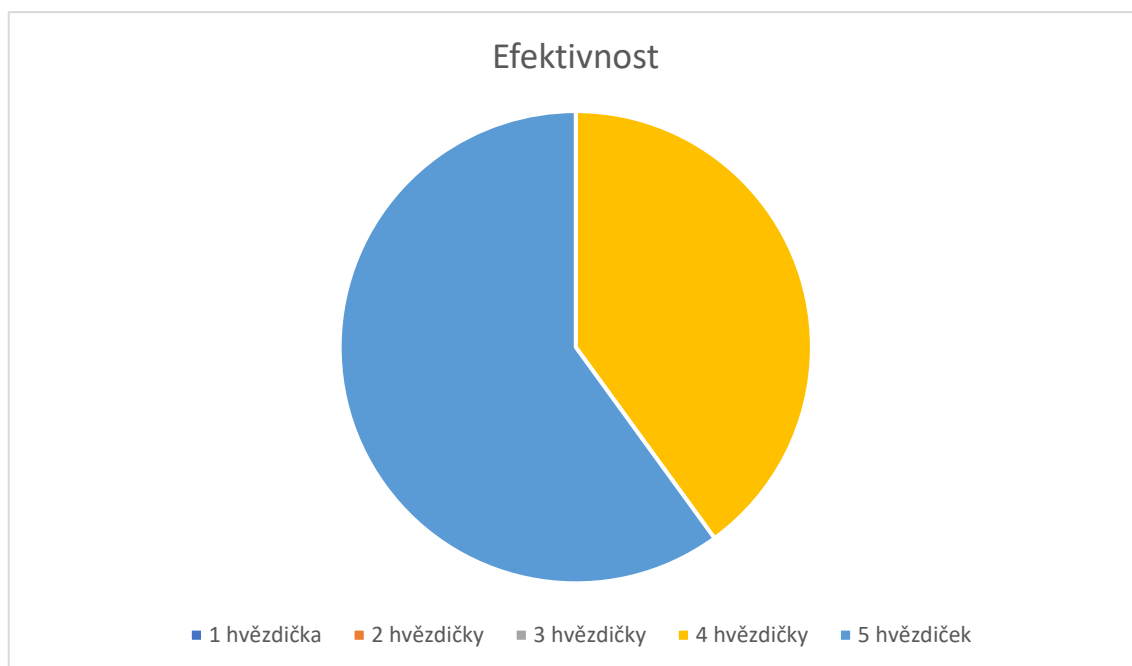
Otázka č. 6: Následující kategorie ohodnoťte počtem hvězdiček (1 – velmi nespokojena, 2 – nespokojena, 3 – neutrální postoj, 4 – spokojena, 5 – velmi spokojena):

Poslední otázka byla rozdělena do několika kategorií, které měl vyučující ohodnotit počtem hvězdiček. První kategorii *srozumitelnost* ohodnotili všichni respondenti pěti hvězdami; *efektivnost*, *zajímavost* a *přitažlivost* tři z pěti vyučujících hodnotili pěti hvězdami, dva respondenti označili kategorii čtyřmi hvězdami. Další kategorie *využitelnost v praxi* byla hodnocena čtyřmi respondenty plným počtem hvězdiček, jeden vyučující označil hvězdičky čtyři. Další kategorie hodnotila *organizační náročnost her* – tři dotazovaní označili pět hvězdiček, jeden čtyři hvězdičky a poslední tři hvězdičky. Poslední kategorie se zabývala složitostí pravidel. Tato část byla hodnocena všemi respondenty pěti hvězdami.

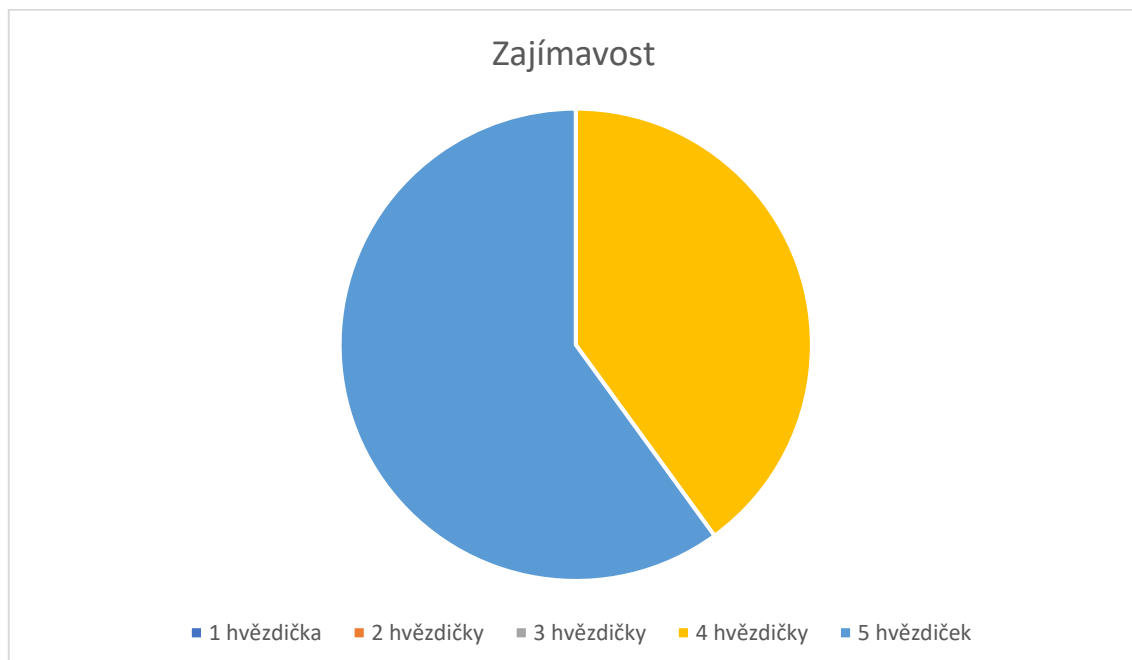
Graf 3 - Otázka č. 6: srozumitelnost

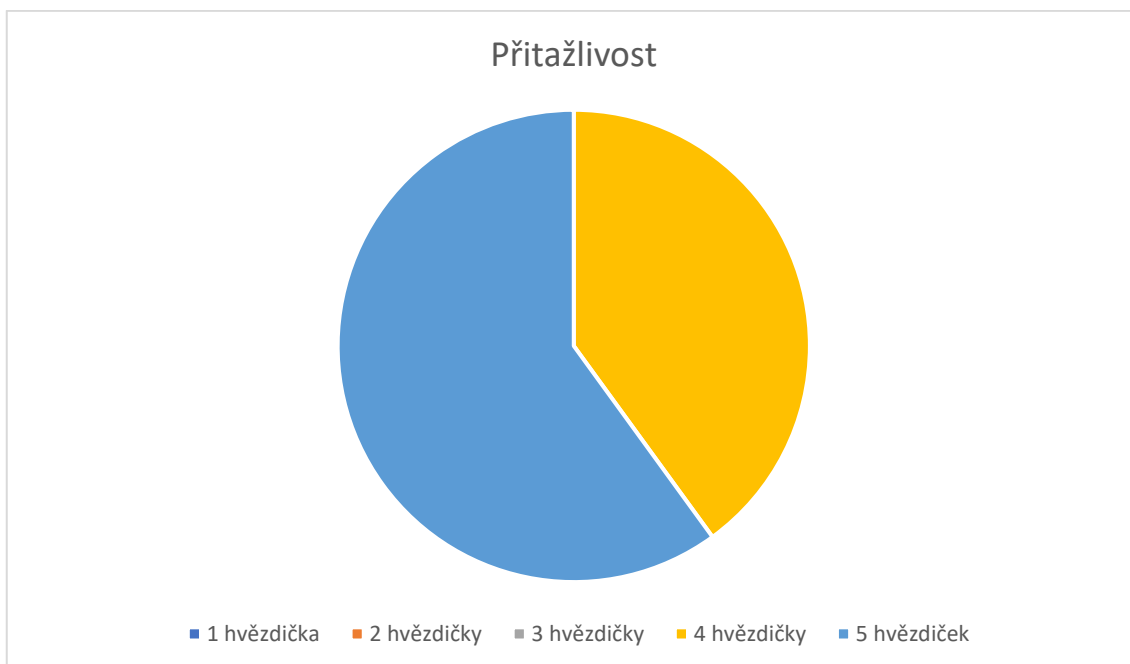
Graf 4 - Otázka č. 6: efektivnost

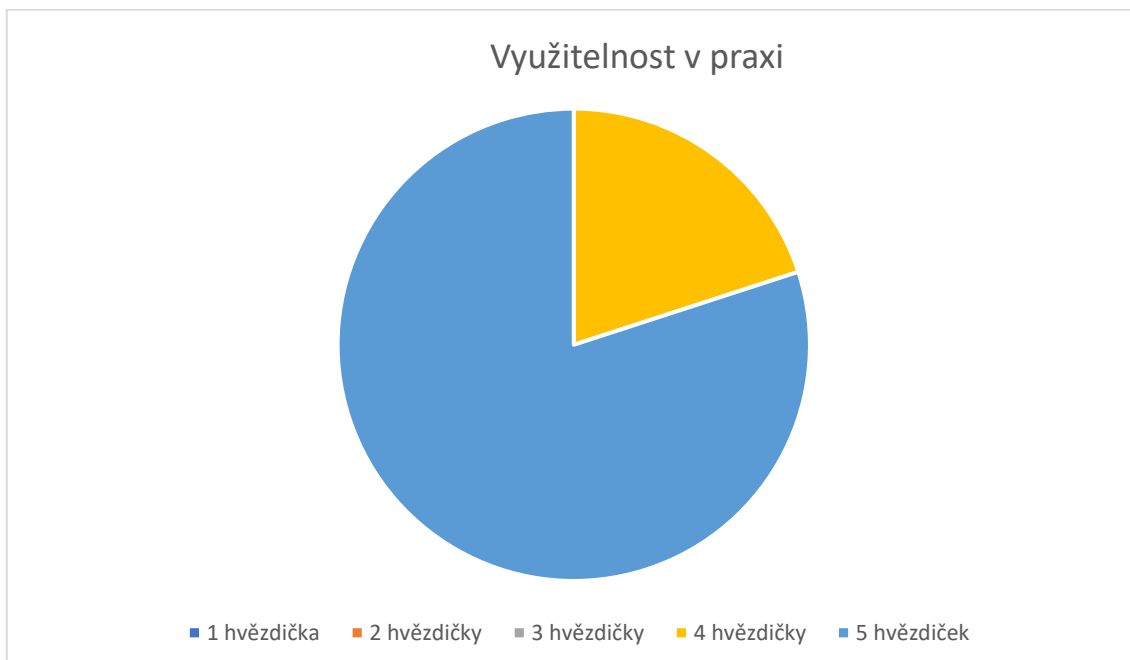
Graf 5 - Otázka č. 6: zajímavost

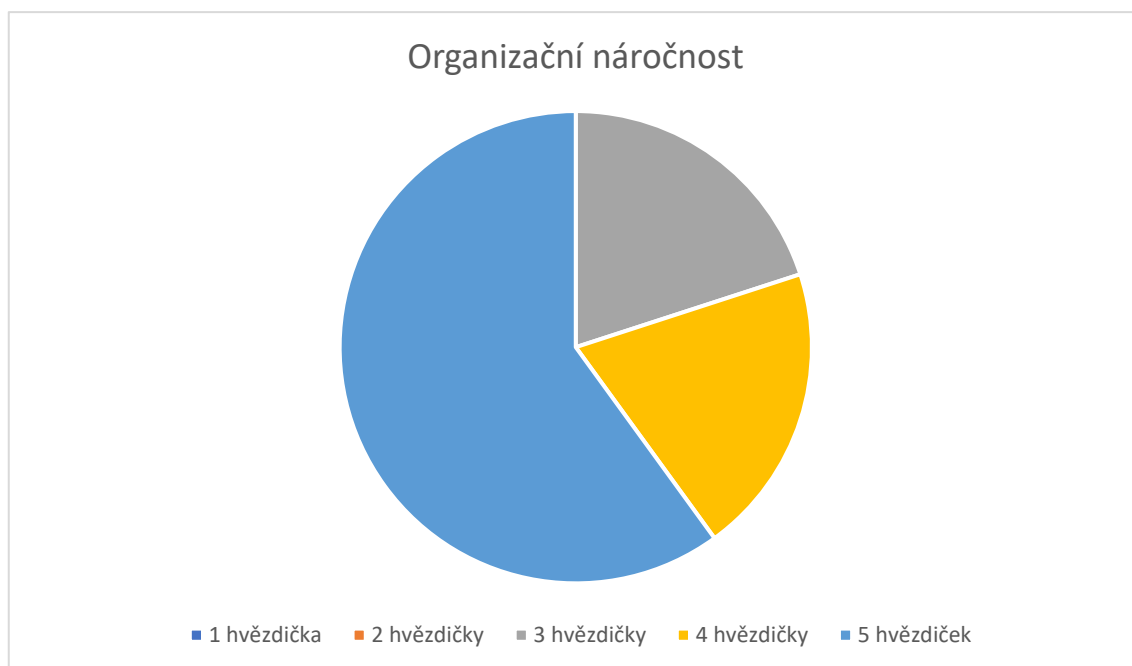
Graf 6 - Otázka č. 6: přitažlivost

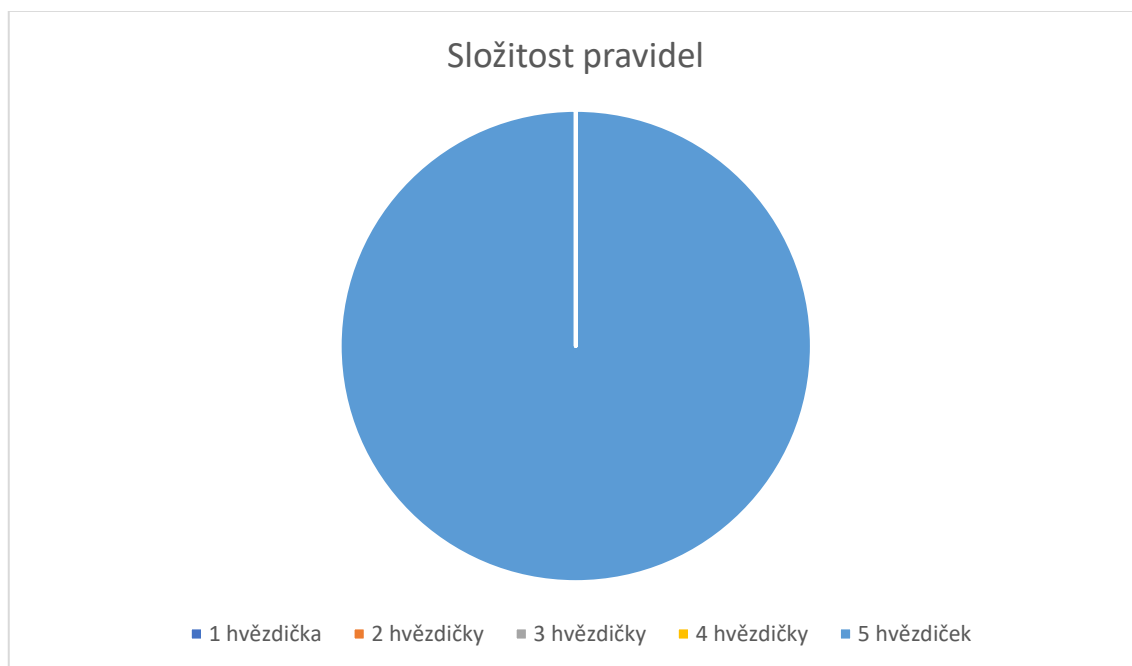
Graf 7 - Otázka č. 6: využitelnost v praxi

Graf 8 - Otázka č. 6: organizační náročnost

Graf 9 - Otázka č. 6: složitost pravidel

6.1 Diskuze

Po zhodnocení dotazníkové části a rozhovorech s dotazovanými učiteli mohu konstatovat, že vytvoření těchto didaktických her do hodin hudební výchovy bylo velkým přínosem. Především vyučující na základních školách velice ocenili materiály, které jsou zaměřené na prohlubování hudebních znalostí a zároveň jsou připraveny tak, aby žáky bavily a během výuky aktivizovaly. Na základní umělecké škole materiály využívali jako doplnění vyučovací hodiny nebo jako aktivity do hodin např. na konci školního roku. To je samozřejmě logické, z důvodu, že na základních uměleckých školách je více učiva, které musí učitel s žáky probrat. Je však důležité i během frontální výuky obohacovat vyučovací hodiny o aktivizující prvky, právě například o didaktické hry.

Dle mého názoru jsou didaktické hry vhodné jak do skupinové výuky, tak do výuky individuální. V individuální výuce lze plně využít didaktické hry Noty a pomlky a Hudební abeceda. Lze využít i Zvuky a tóny; Tón a jeho vlastnosti; Zpěvníček I. a II., avšak bez hudebních ukázek. O didaktické hry projeví zájem i rodiče žáků, kteří navštěvují hodiny hudební nauky, pro domácí trénování učiva.

Jako nevýhodu těchto didaktických mohou vyučující vidět náročnost přípravy a osobně s tím souhlasím. Hry je nutné tisknout barevně, tudíž je zde velká spotřeba barev a dle zkušeností z praxe vím, že na ZŠ a ZUŠ jsou spíše dostupné pouze černobílé tiskárny. Nejtěžší, a především nejvíc časově náročné, je stříhání pohyblivých částí her (především ve Zpěvnících). Zalamínování her není nutné, nicméně to doporučuji pro delší uchování materiálů. Pohyblivé části her taktéž není nutné připevňovat suchými zipy, já však tuto variantu upřednostňuji (učitel, který se s materiály setká poprvé díky tomuto způsobu ví, na jaké místo části patří; dále jako výhodu tohoto způsobu vidím v tom, že se pohyblivé části her nepoztrácí).

Z osobního pohledu hodnotím didaktické hry za povedené a jsem ráda, že se, dle zpětné vazby vyučujících, osvědčily i v praxi. Většina vyučujících se shodla na tom, že podobných didaktických her do hodin hudební výchovy je bohužel velice málo. Především i z tohoto důvodu jsem se během své rodičovské dovolené pustila do tvoření těchto didaktických her.

Didaktické hry jsou nadále využívány v hodinách hudební výchovy na základní umělecké škole Bezdrevská 3. Podle výsledků diplomové práce je dle mě vhodné vymyslet didaktické hry na další hudební témata a navázat tak na tuto práci.

ZÁVĚR

Má diplomová práce se zabývala využitím didaktických her v hodinách hudební výchovy pro 1. a 2. třídu základní školy. Cílem práce bylo vypracovat didaktické hry a ověřit jejich využití v hodinách. Pro tuto diplomovou práci jsem vypracovala celkem dvanáct didaktických her – Tóny a zvuky; Tón a jeho vlastnosti; Noty a pomlky; Noty a pomlky – domino; Noty a pomlky – pexetrio; Noty a pomlky – postřehovka; Hudební abeceda; Hudební abeceda – domino; Hudební abeceda – pexeso; Hudební značky – postřehovka; Zpěvníček I., Zpěvníček II.

V teoretické části jsem se zaměřila na hudebnost žáků mladšího školního věku, jak ji poznat a rozvíjet hudebně tvořivé myšlení. Dále jsem se v teoretické části zabývala očekávanými výstupy a hodinami hudební výchovy v 1. a 2. třídě ZŠ. Posledním tématem, kterému jsem se v teoretické části věnovala, byly aktivizující metody ve výuce.

V praktické části jsem jednotlivě prezentovala mnou navržené didaktické hry do hodin hudební výchovy pro 1. a 2. třídu ZŠ. Tyto hry jsem dále poskytla vyučujícím na základních a základních uměleckých školách. Na základě dotazníkového šetření jsem po praktickém vyzkoušení ve výuce didaktické hry zhodnotila. Z dotazníkové části vyplývá, že vyučující jako nejzdařilejší hodnotí didaktické hry na témata: noty a pomlky, hudební abeceda, zvuky a tóny, tón a jeho vlastnosti. Méně využitelné jsou zpěvníčky, které je nutné doplnit o hudební ukázky. Z tohoto důvodu jsou tyto hry časově náročnější a například pro výuku na základní umělecké škole je těžší tyto hry do hodin zařadit. Z osobní zkušenosti mohu zpěvníčky doporučit i do individuálních „domácích“ aktivit pro děti od 2 let. Nevýhodou zpěvníčků je také náročná příprava. Na diplomovou práci bych ráda navázala vytvořením dalších didaktických her, které se věnují především rozvojem a prohlubováním znalostí dalších hudebních okruhů (posuvky; durové a mollové stupnice; kvintakord a jeho obraty; hudební názvosloví; dějiny hudby – skladatelé a další). Z dotazníku si do dalšího tvoření odnáším poznatek, že není vhodné kombinovat více hudebních okruhů do jedné hry. Dále bych volila jednodušší grafiku a méně barev, aby přípravy her byly méně náročné.

Během své praxe na ZUŠ jsem zjistila, že materiálů, a konkrétně didaktických her, je pro výuku hudební výchovy poměrně málo. Potvrzeno mi to bylo i vyučujícími, kteří ve svých hodinách zkoušeli mé didaktické hry. Dle objektivního hodnocení jsem dospěla

k závěru, že vypracování her pro hudební výchovu bylo nejen pro mne, ale i pro ostatní učitele přínosem a do budoucna bych ráda další didaktické hry do výuky vytvořila.

PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH PRAMENŮ

BORÁK, Miroslav, 1969. *Situační metody. Pedagogika*. Praha, 4, 571-579. ISSN 0031-3815.

BORÁK, Miroslav, 1971. *Ekonomické hry*. V B. Miroslav. Praha: Vysoká škola ekonomická.

BRATSKÁ, Mária, 1992. *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 8022305111.

DANIEL, Ladislav, 1992. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava: Montanex. ISBN 80-85300-98-2.

FUKAČ Jiří, 1997. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon. ISBN 80-7058-462-9

HOLAS, Milan, 1999. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. Praha: Ritornel, s.r.o. ISBN 80-902-638-0-1.

HRICOVÁ, I., JAKUBÍKOVÁ, J., TULENKOVÁ, M., 2003. *Hry a kolektivně úlohy v přírodopise*. 1. vyd. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum. ISBN 80-8045-294-6.

JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA, 1989. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. 1. vyd. Praha: Statní pedagogické nakladatelství. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-04-23209-4.

JENČKOVÁ, Eva, 2005. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: Tandem. ISBN 80-903115-7-1.

JURKOVIČ, Pavel, 2012. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-750-3.

- KOTRBA, T., LACINA L. 2007. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu. ISBN 978-80-87029-12-1.
- MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. 1. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.
- Metodický portál RVP online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>
- MEYER, Hilbert, 2000. *Unterrichtsmethoden* II. 11. Frankfurt am Main: Cornelsen Verlag Scriptor. ISBN 978-3-589-20851-7
- PECHÁČEK, Stanislav, VÁŇOVÁ Hana, KURKOVÁ Libuše, VEJSAROVÁ Živana, HRADECKÝ, Emil, 1997. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha, Katedra hudební výchovy pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-459-2.
- POLEDŇÁK, Ivan, 1984. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Supraphon. ISBN 02-008-84.
- ŘÍČAN Pavel, *Psychologie osobnosti – obor v pohybu*. Grada. ISBN 978-80-247-3133-9.
- SEDLÁK, František, VÁŇOVÁ, Hana, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva, 2008. *Základy pedagogiky 2.*, upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha. ISBN 978-80-7080-690-6.
- ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada Publishing. a.s., 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-41000-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Vzor dotazníku pro učitele do hodin hudební výchovy

Příloha č. 2: Tóny a zvuky

Příloha č. 3: Tón a jeho vlastnosti

Příloha č. 4: Hudební abeceda

Příloha č. 5: Noty a pomlky

Příloha č. 6: Postřehovka hudební značky

Příloha č. 7: Zpěvníček pro nejmenší I.

Příloha č. 8: Zpěvníček pro nejmenší II.

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele do hodin hudební výchovy

DOTAZNÍK

DIDAKTICKÉ HRY VE VÝUCE HUDEBNÍ VÝCHOVY V 1. A 2. TŘÍDĚ ZŠ

Dobrý den, jmenuji se Nikola Šimová a studuji poslední ročník na Jihočeské univerzitě, Pedagogické fakultě, obor český jazyk a hudební výchova. V rámci mé diplomové práce jsem vypracovala didaktické hry do hodin hudební výchovy pro 1. a 2. třídu.

Ráda bych Vám poděkovala za ochotu vyzkoušet mé didaktické hry ve výuce hudební výchovy. Na základě Vašich zkušeností s hrami v praxi Vás poprosím o vyplnění následujícího dotazníku. Díky této zpětné vazbě budu analyzovat praktičnost, atraktivitu i funkčnost materiálů.

Ročník:

Počet dětí ve třídě:

Asistent pedagoga/školní asistent/osobní asistent ve třídě: ANO / NE

1. Didaktické hry, prosím, oznámkujte jako ve škole:

Tóny a zvuky

Tón a jeho vlastnosti

Noty a pomlky

Noty a pomlky – domino

Noty a pomlky – pexetrio

Noty a pomlky – dobble

Hudební abeceda

Hudební abeceda – pexeso

Hudební abeceda – domino

Hudební značky – dobble

Zpěvníček I.

Zpěvníček II.

2. Kterou z výše zmíněných her hodnotíte jako nejlepší?

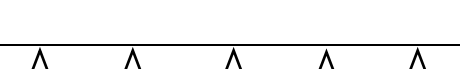
3. Kterou z výše zmíněných her byste upravily, popř. jak?

4. Pomohly Vám připravené metodické postupy ke každé didaktické hře? ANO / NE

5. Kolik času Vám didaktické hry v hodině zabraly?

Tóny a zvuky	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Tón a jeho vlastnosti	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Noty a pomlky	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Noty a pomlky – domino	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Noty a pomlky – pexetrio	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Noty a pomlky – dobble	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Hudební abeceda	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Hudební abeceda – domino	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Hudební abeceda – pexeso	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Hudební značky – dobble	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Zpěvníček I.	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut
Zpěvníček II.	5 minut	10 minut	Více jak 10 minut

6. Následující kategorie ohodnoťte počtem hvězdiček (1 – velmi nespokojena, 2 – nespokojena, 3 – neutrální postoj, 4 – spokojena, 5 – velmi spokojena):

Srozumitelnost	
Efektivnost	
Zajímavost	
Přitažlivost	
Využitelnost v praxi	
Organizační náročnost	
Složitost pravidel	

7. Prostor pro Vaše připomínky, slovní hodnocení a zpětnou vazbu:

Tóny a zvuky

TÓNY

ZVUKY

Tón a jeho vlastnosti

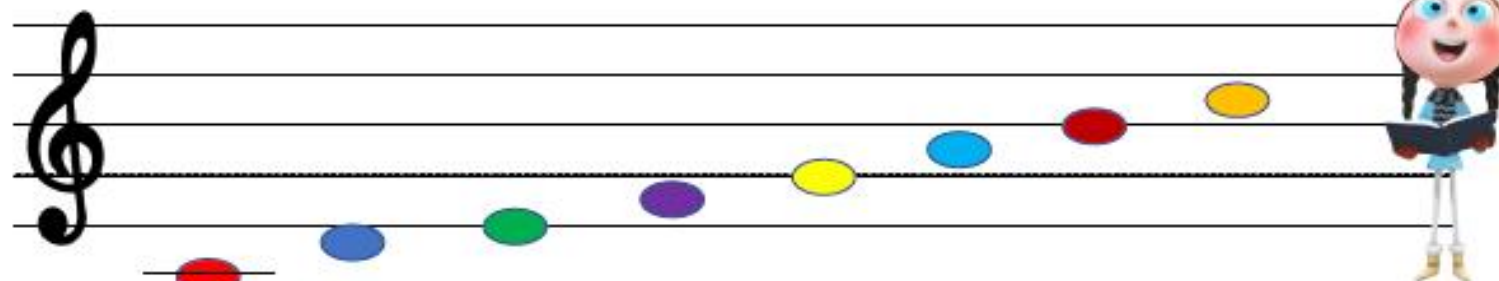
VÝŠKA	DÉLKA	SÍLA	BARVA
<u>Vysoký</u>	<u>Dlouhý</u>	<u>Silný</u>	
<u>Nízký</u>	<u>Krátký</u>	<u>Slabý</u>	

Hudební abeceda

A teď to zkus
pozpátku ☺

c¹

d¹

e¹

f¹

g¹

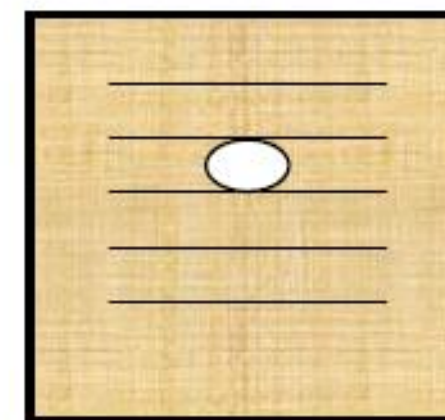
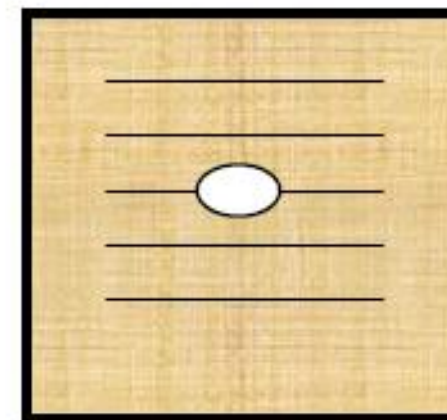
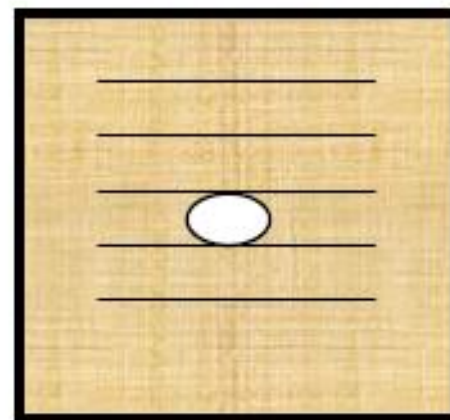
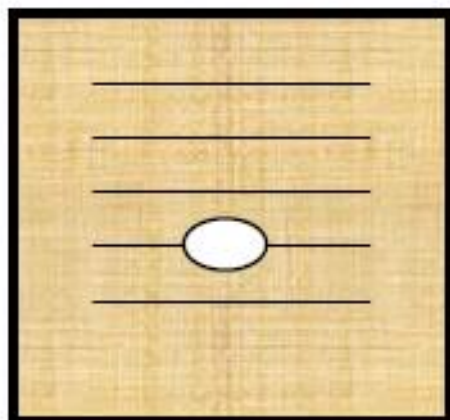
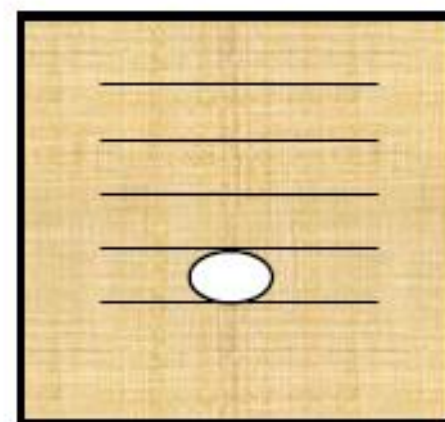
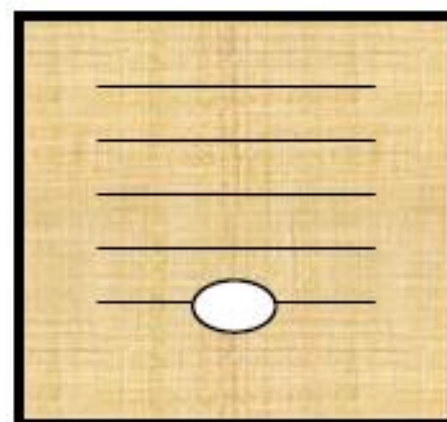
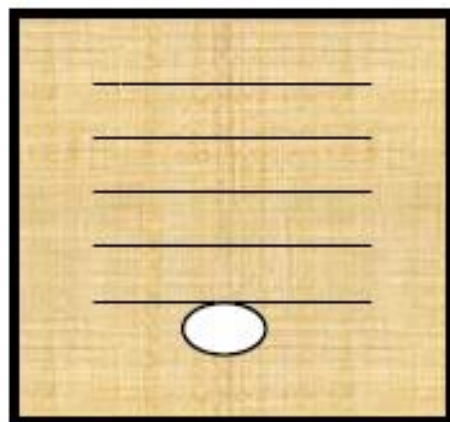
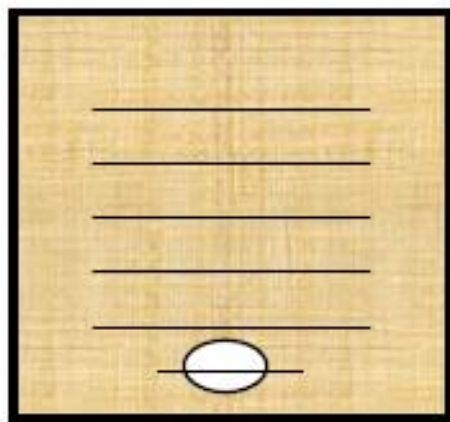
a¹

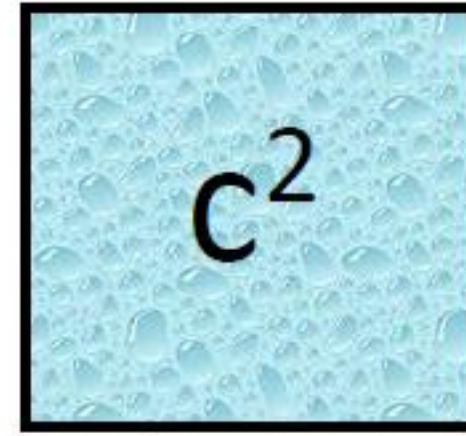
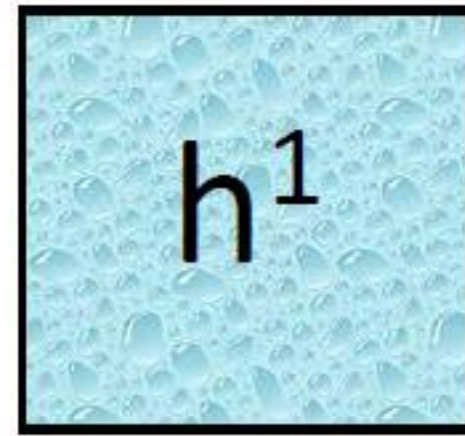
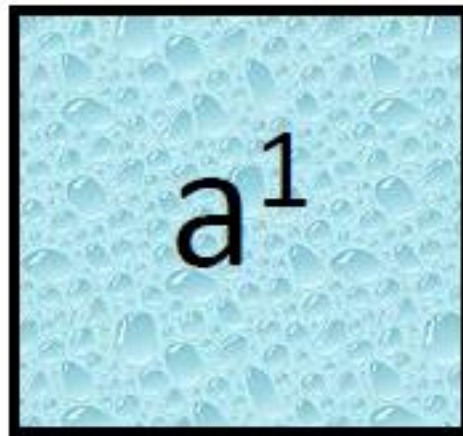
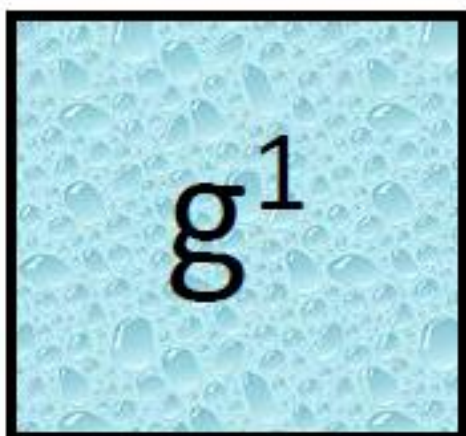
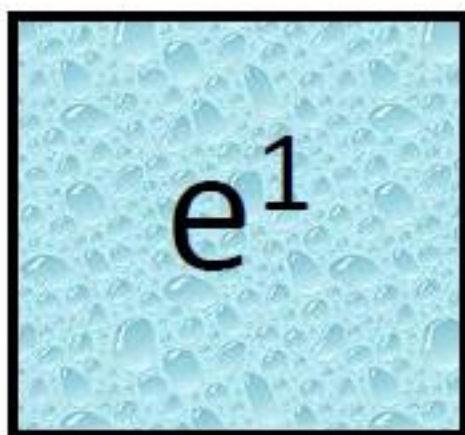
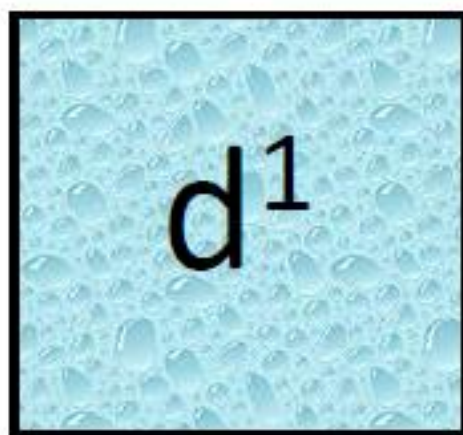
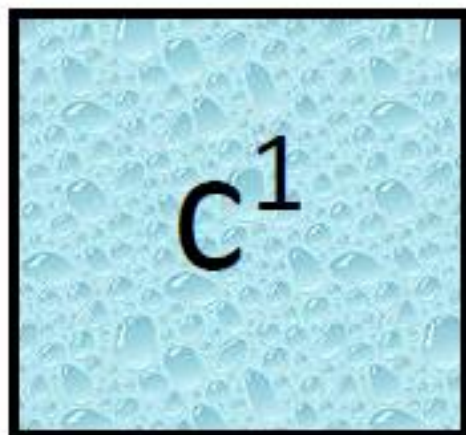
h¹

c²

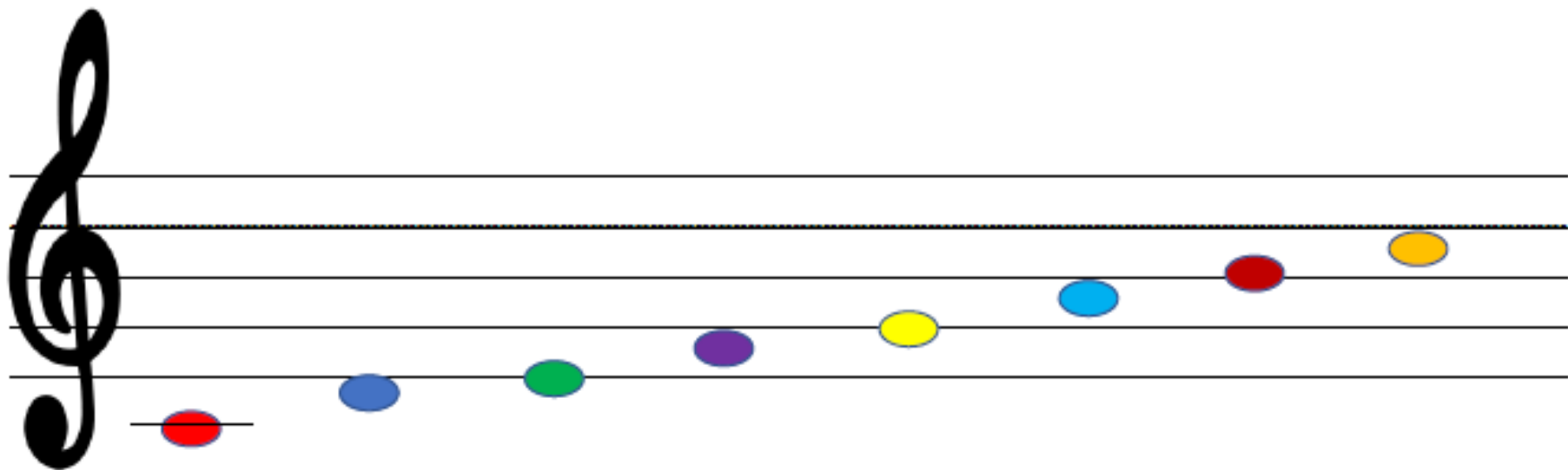
Pexeso – hudební abeceda

Přiřaď správný název noty

c¹

d¹

e¹

f¹

g¹

a¹

h¹

c²

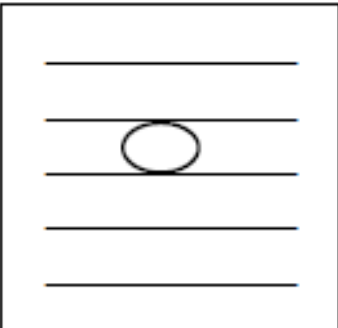

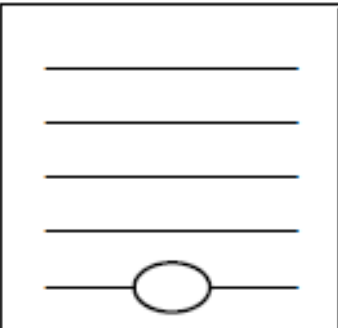
c^1 d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 h^1

c^2 c^2

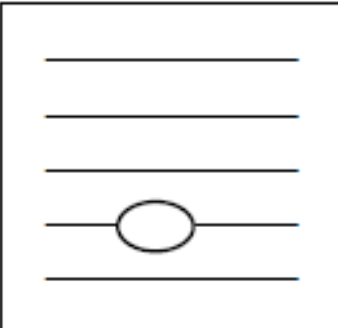
c^1 d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 h^1

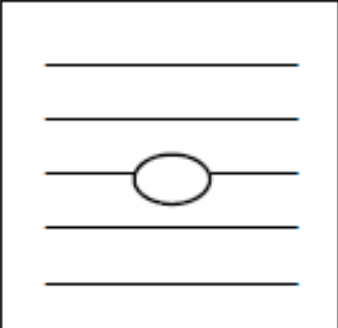
Domino – hudební abeceda

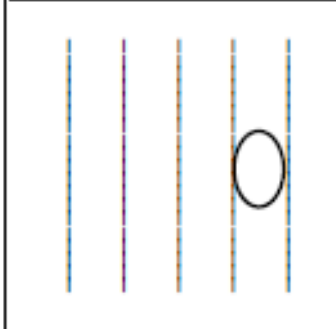
	g¹
---	----------------------

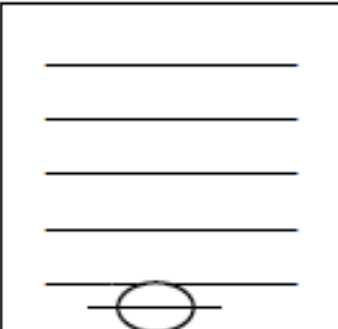
	h¹
--	----------------------

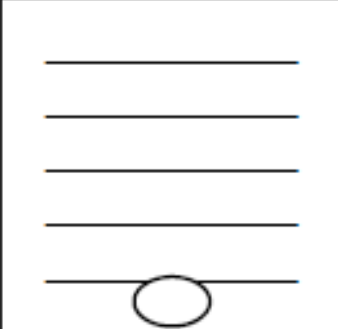
c²

	c¹
--	----------------------

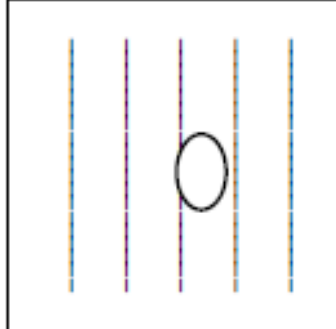
	d¹
---	----------------------

	e¹
---	----------------------

	a¹
--	----------------------

f¹

Příloha č. 5: Noty a pomlky

NOTY

A

POMLKY

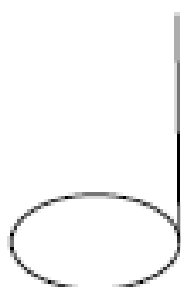

CELÁ

4 doby

První – druhá – třetí – čtvrtá

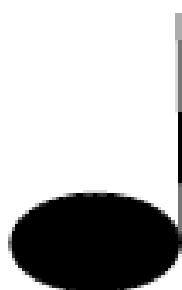

PŮLOVÁ

2 doby

První – druhá

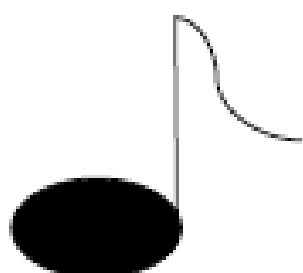

ČTVRŤOVÁ

1 doba

První

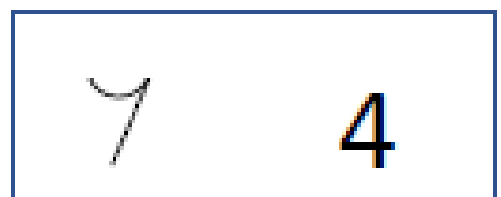
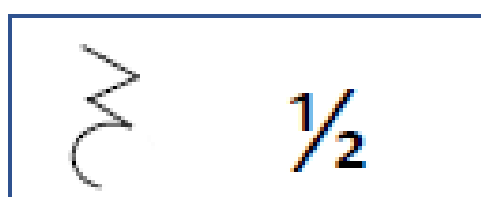
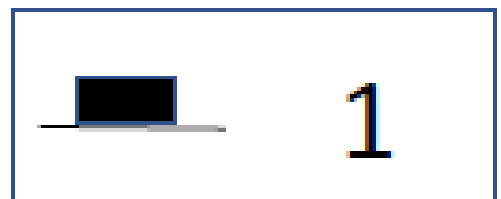
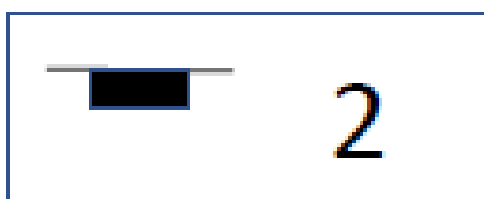
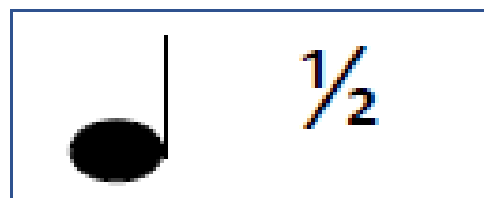
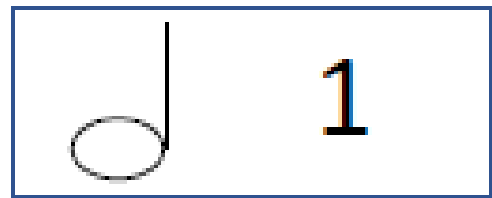
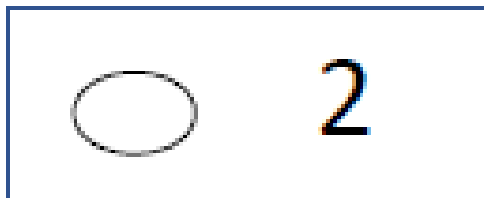
OSMINOVÁ

½ doby

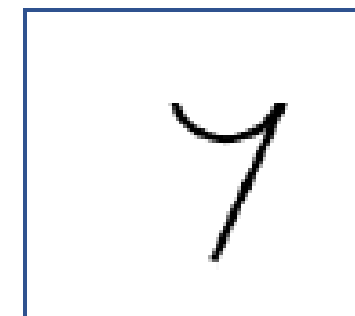
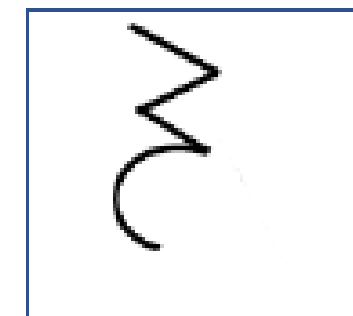
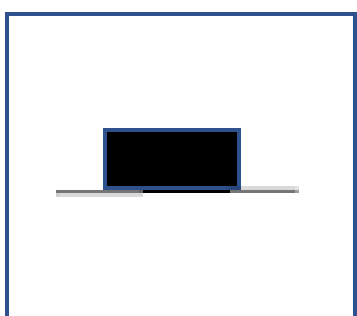
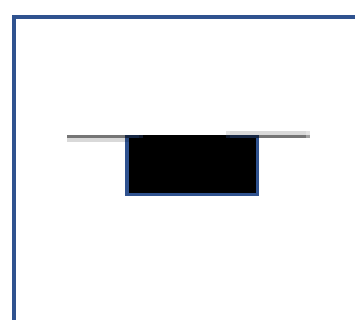
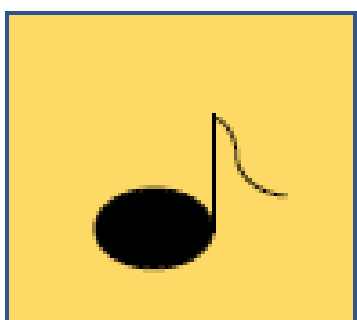
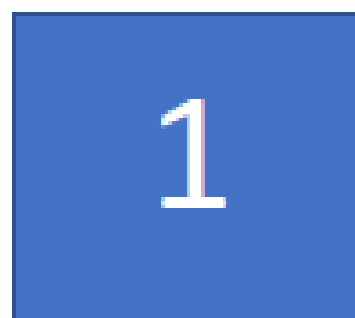
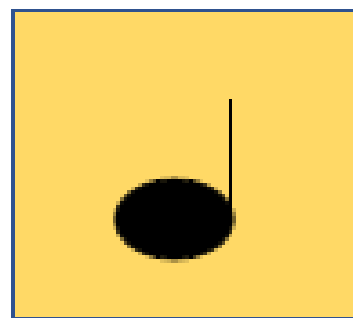
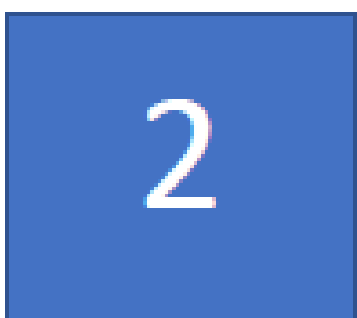
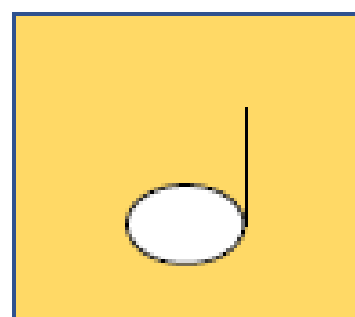
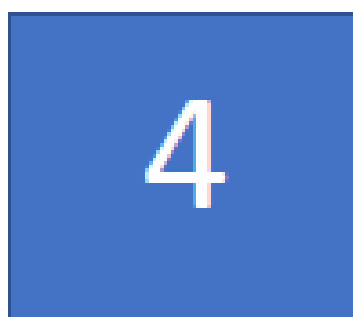
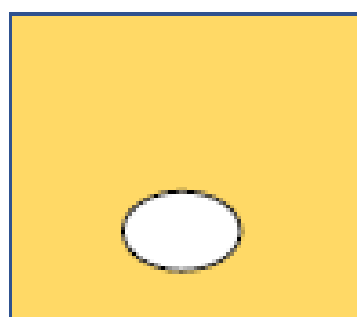

Prv-

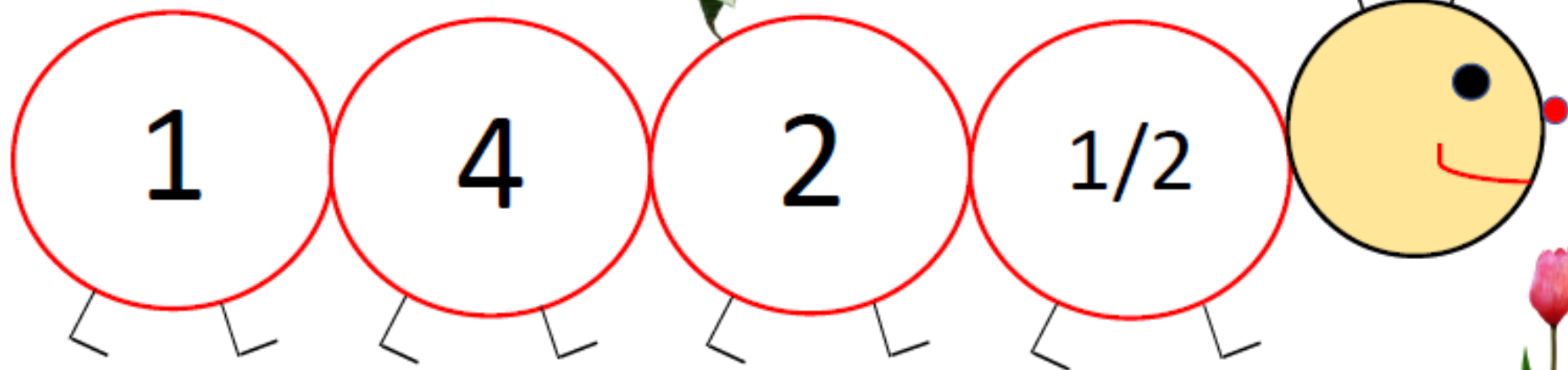
Domino – noty a pomlky

Trixeso – noty a pomlky

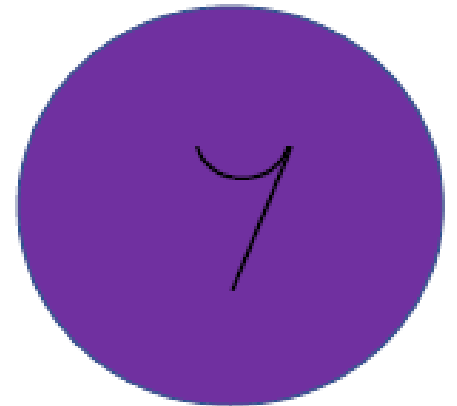
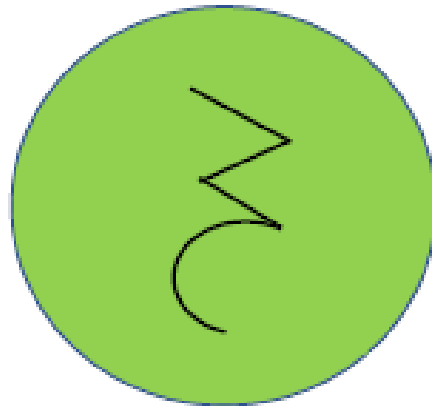
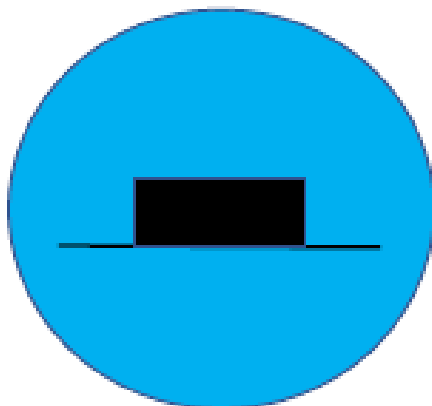
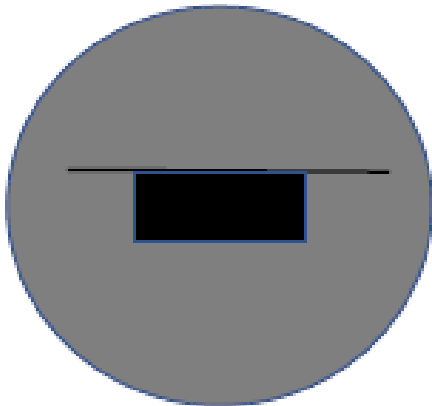
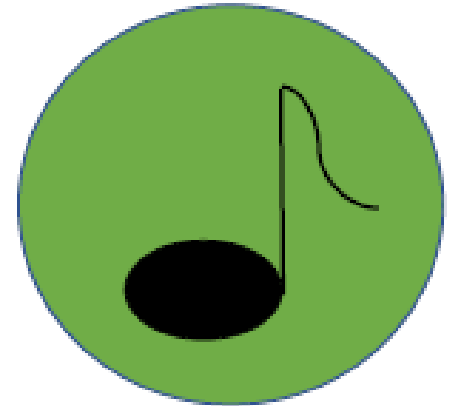
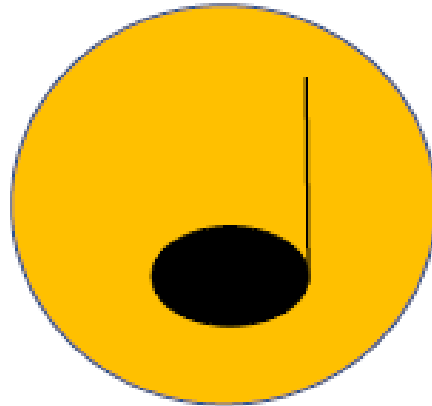
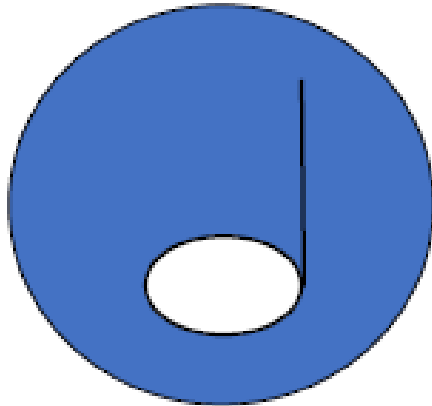
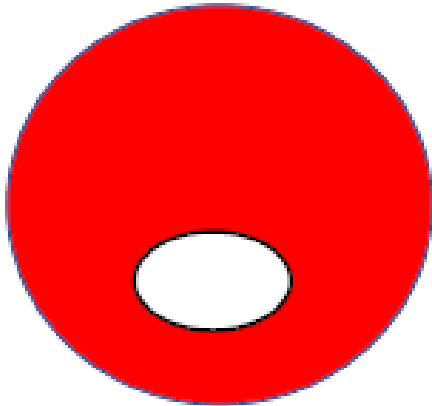

STONOŽKA NOTIČKA

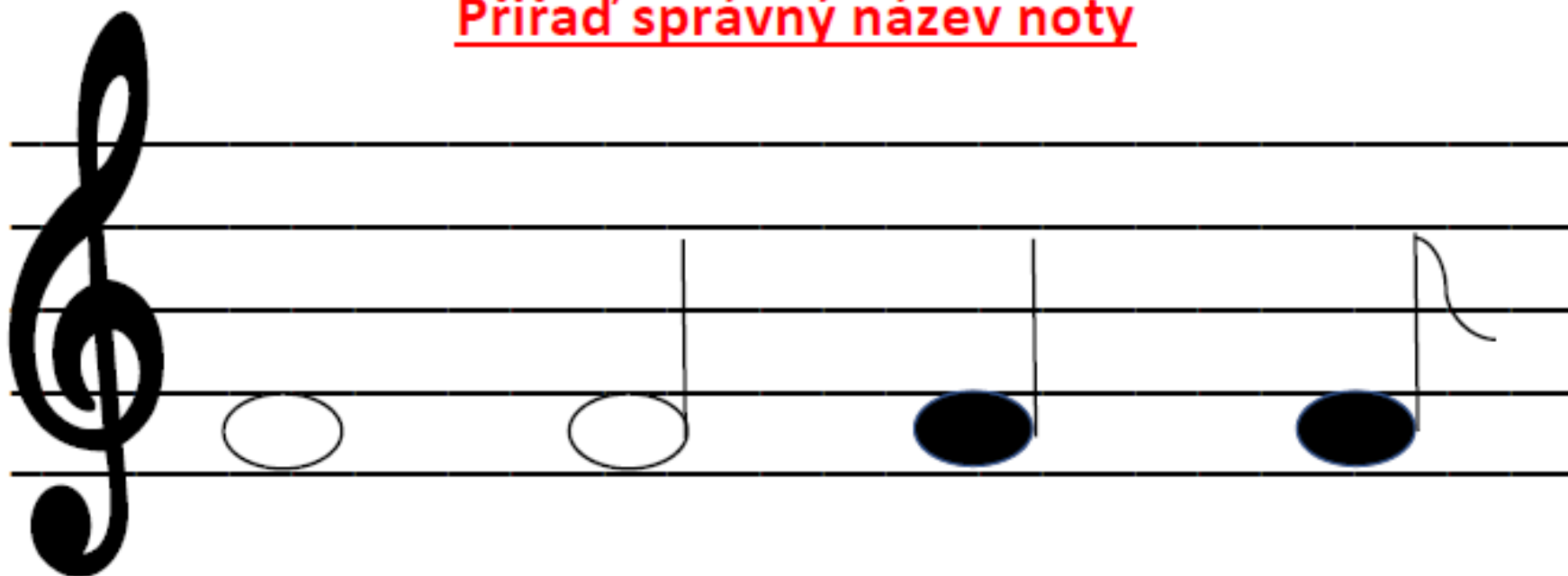

STONOŽKA POMLKA

Přiřaď správný název noty

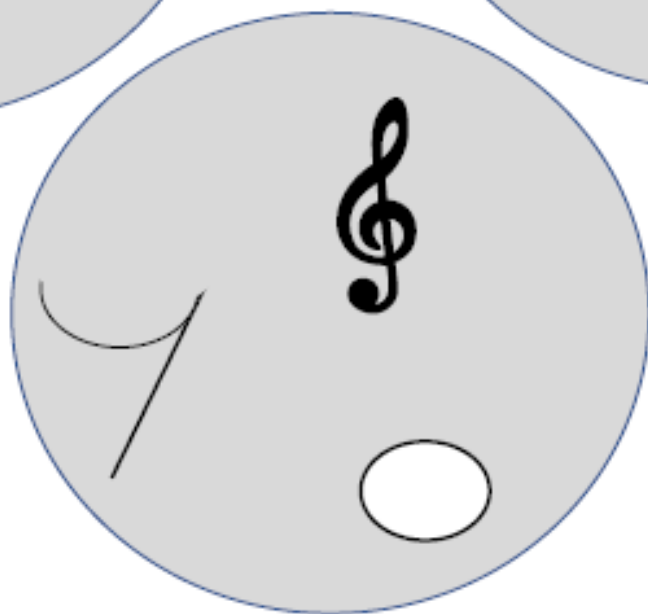
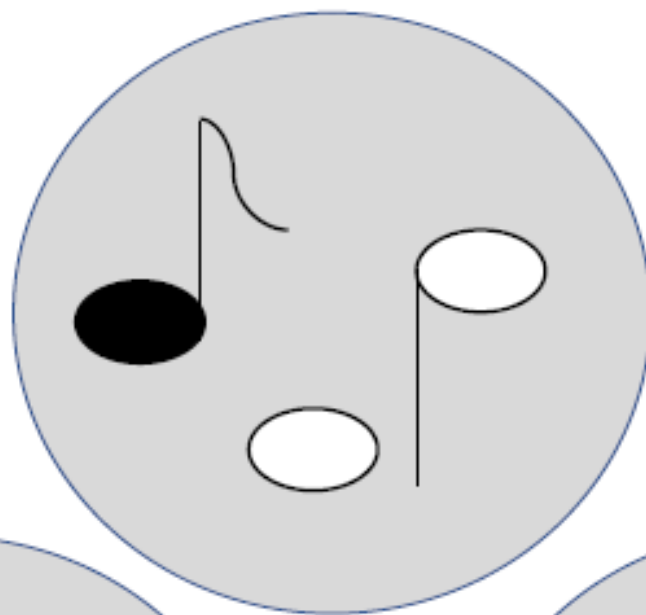
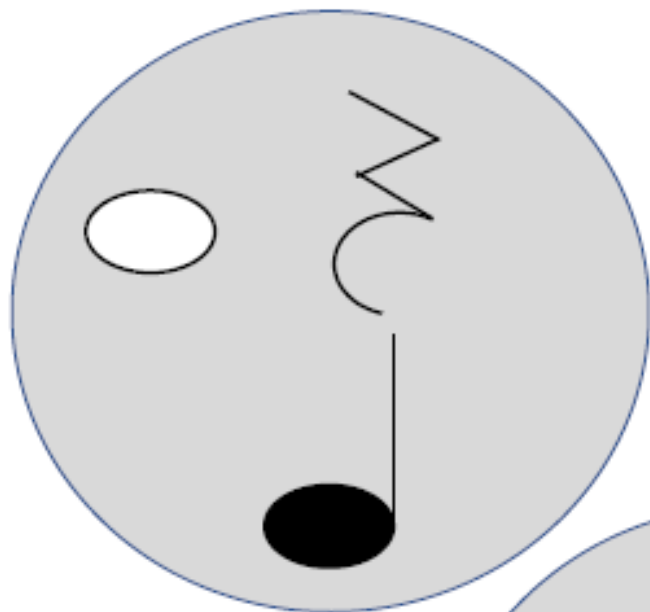

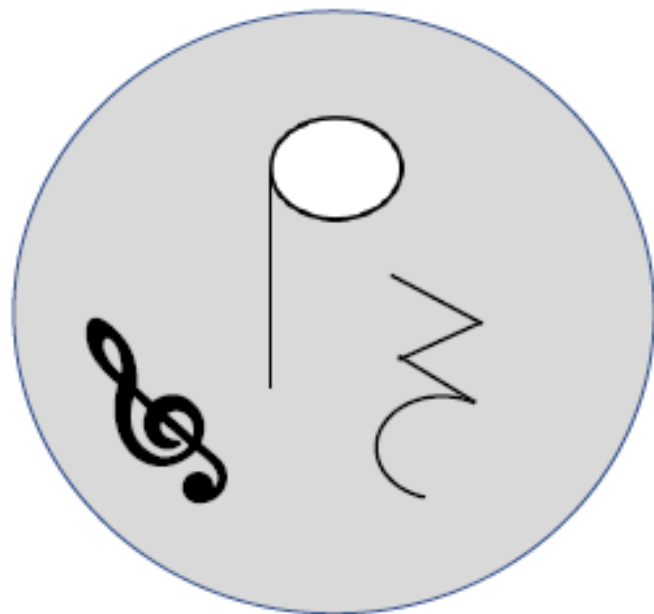
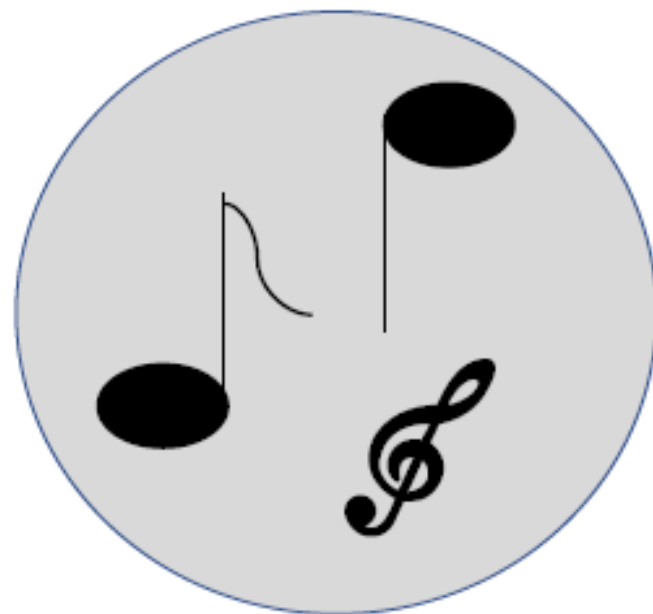
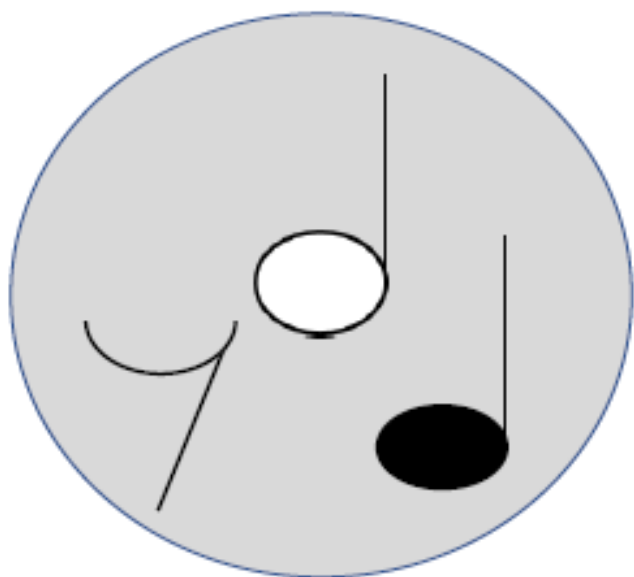
Přiřaď správný název pomlky

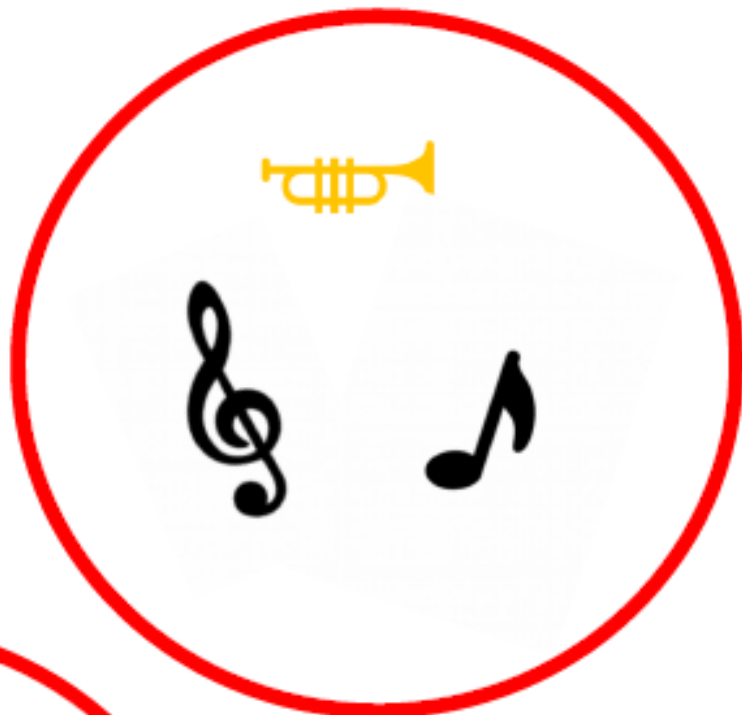
Dobble – noty a pomlky

Příloha č. 6: Postřehovka hudební značky

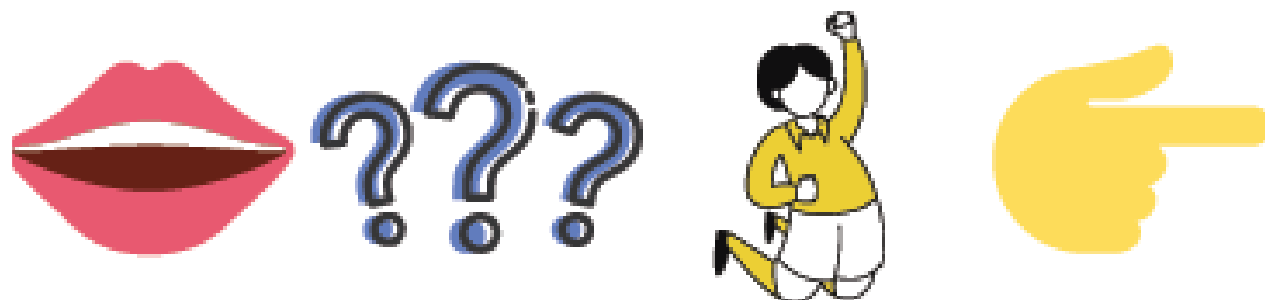

A background image of a musical score with several staves of music. The notes and clefs are visible, though slightly blurred. A dynamic marking 'ff' is clearly visible on one of the staves.

Zpěvníček pro nejmenší

Skákal pes, přes oves

Běží liška k Táboru

Běží k Táboru,
nese zázvoru.

za ní pospíchá,
že jí rozpíchá.

Běž , běž za ní,
seber jí to koření.

se mu schovala,
ještě se mu .

Pec nám spadla

Pec nám spadla,

pec nám spadla,

nám jí postaví?

Starý pecař

a mladý to neumí.

na ,

ten má velké ,

dá do toho rány

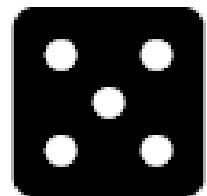
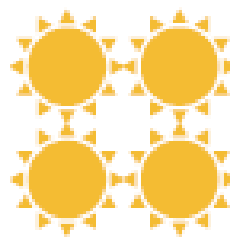
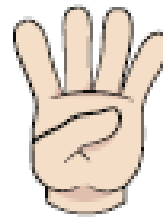
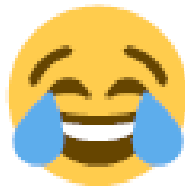
a už je to .

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět

cos to, Janku, cos to sněd?

Brambory pečený,
byly málo maštěný.

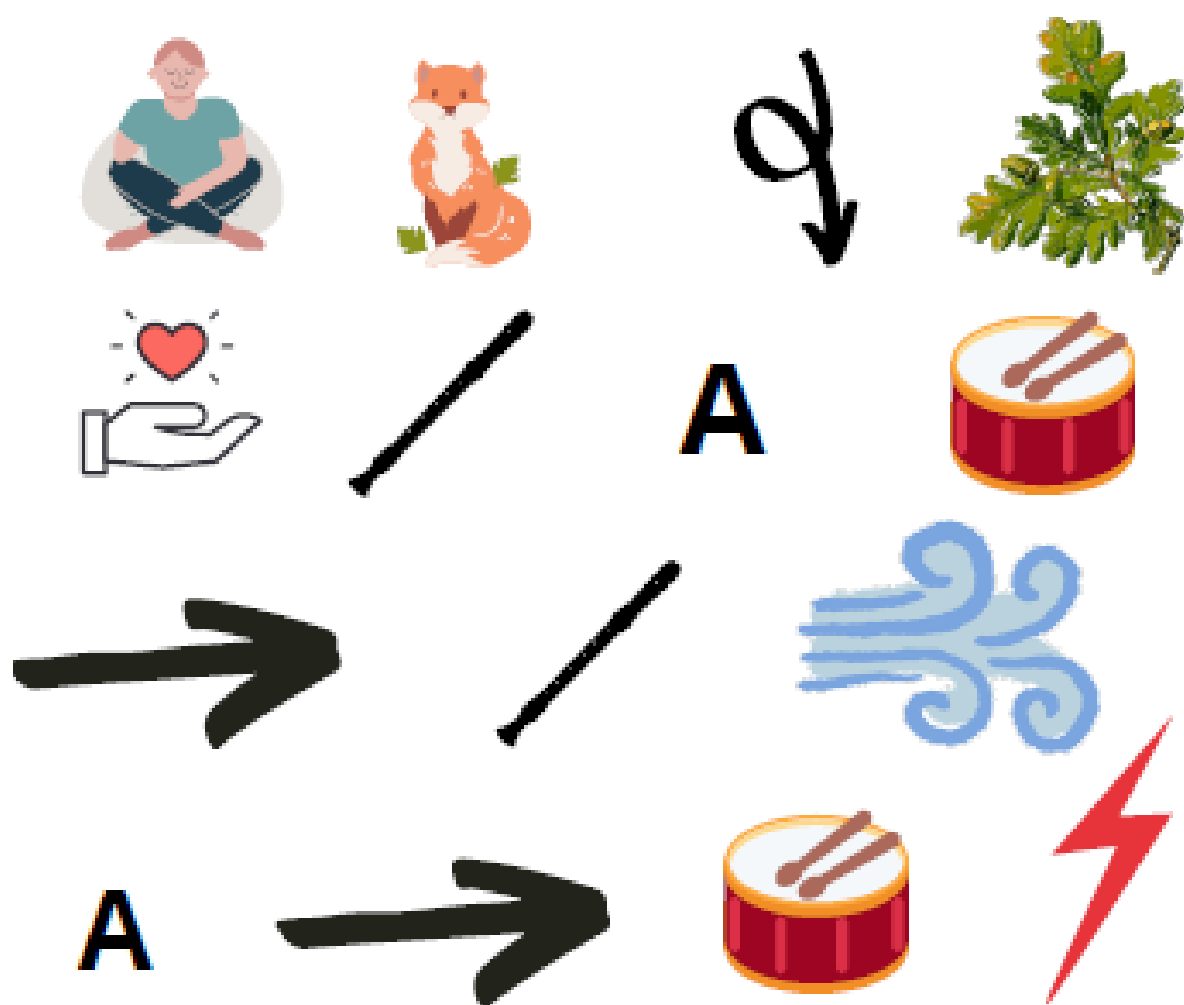
Brambory pečený,
byly málo maštěný!

Sedí liška pod dubem

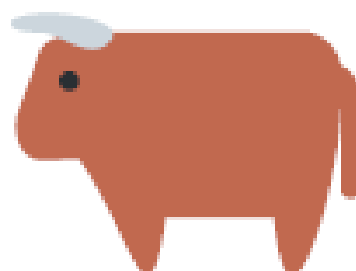
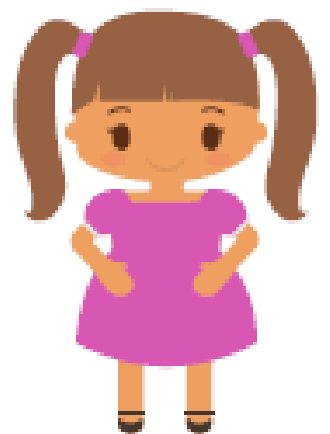
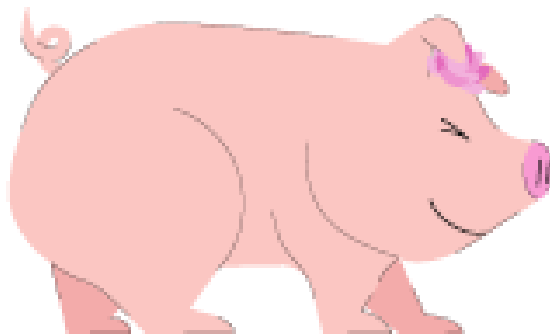
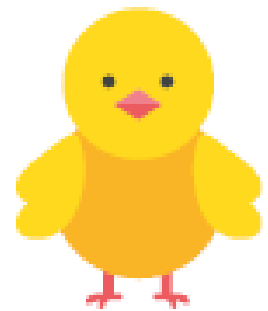
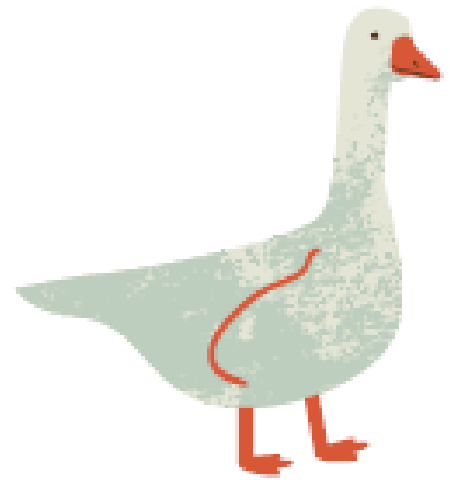
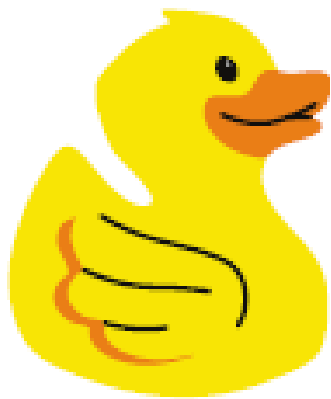
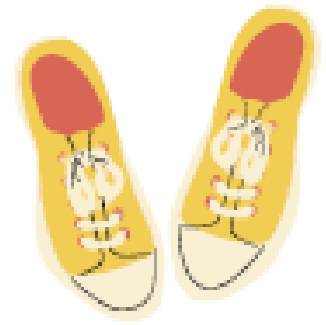
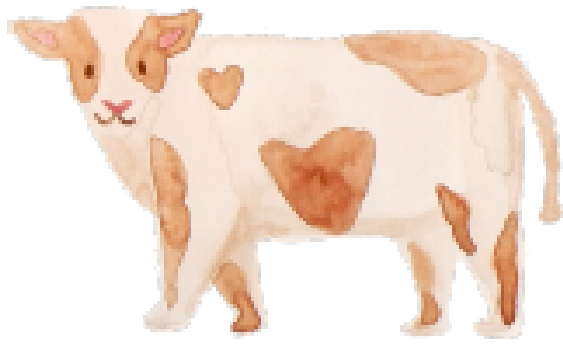
Sedí liška pod dubem,
má píšťalku a buben.

Na píšťalku píská
a na buben tříská.

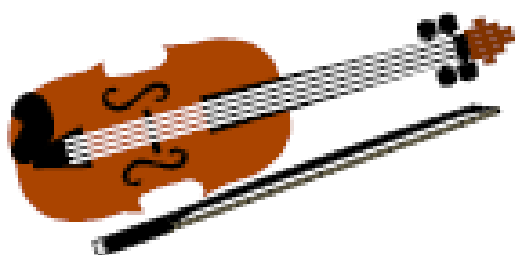

Když jsem já sloužil

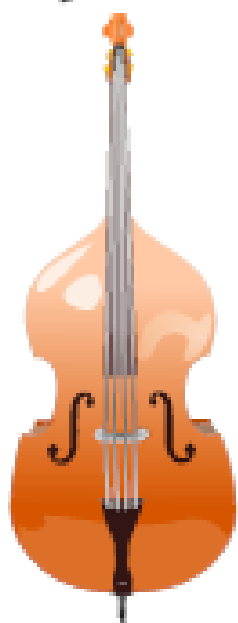

Já jsem muzikant

TRUMPETA

BUBEN

HOUSLE

BASA

Abeceda

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

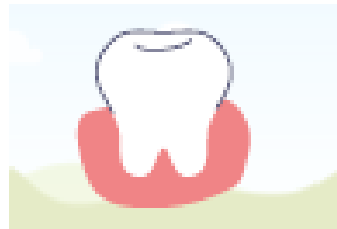
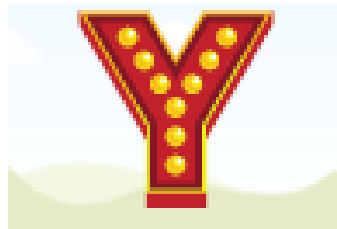
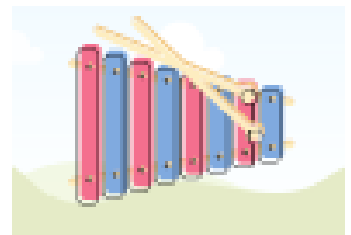
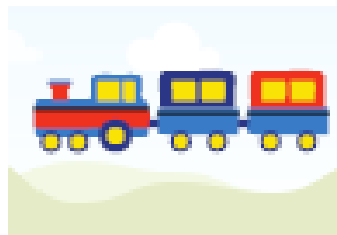
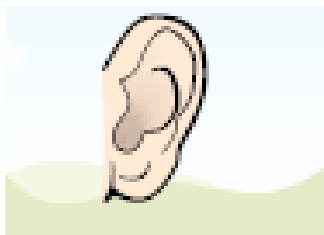
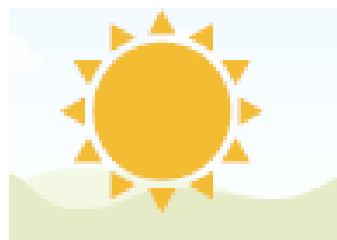
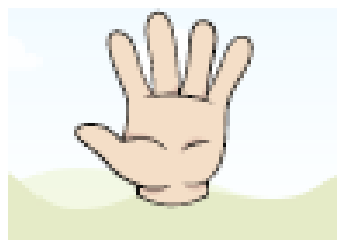
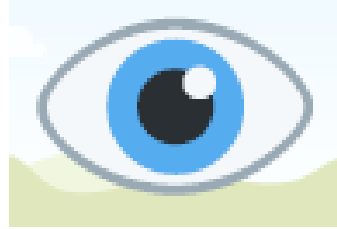
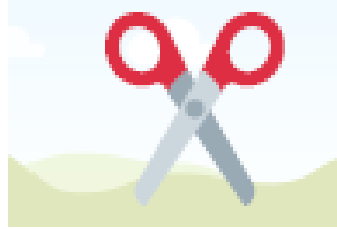
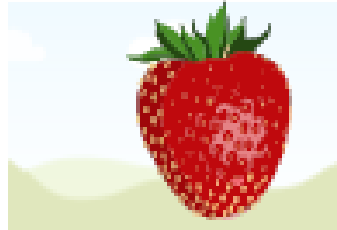
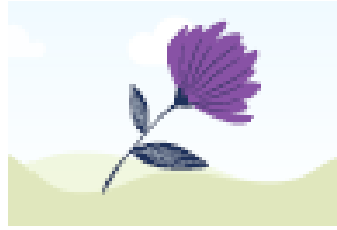
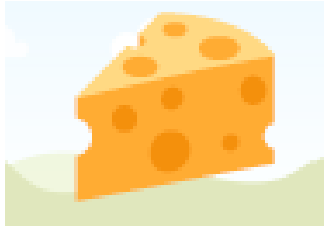
V

W

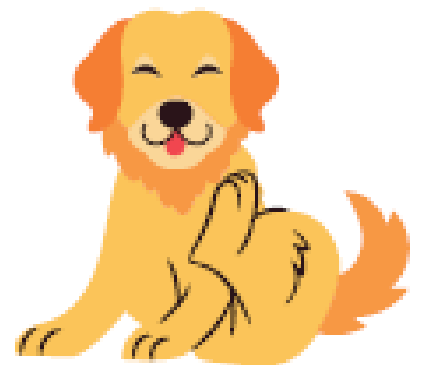
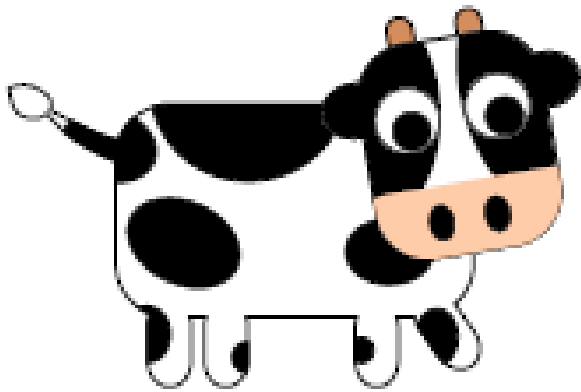
X

Y

Z

Krávy, krávy

Barvičky

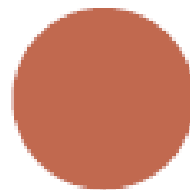
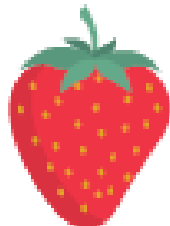
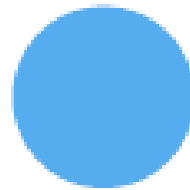
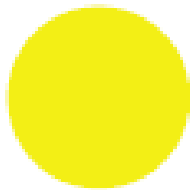
MŇAU

HAF

SSSS

BÚ

KVAK

ZPĚVNÍČEK PRO NEJMENŠÍ

2

Holka modrooká

Holka modrooká
nesedávej u potoka,
holka modrooká
nesedávej tam.

-

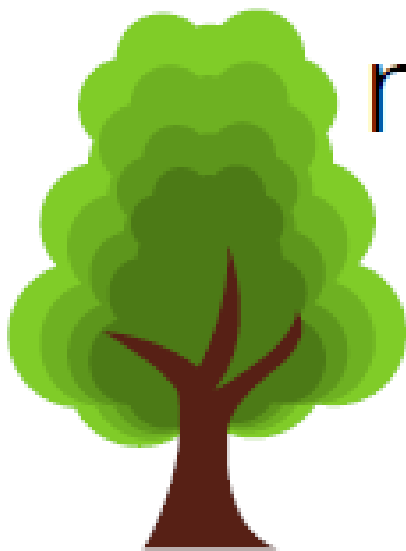
-

-

Kočka leze dírou

leze

Nebude-li
nezmoknem,
nebude-li
nezmoknem.

Prší, prší

jen se leje

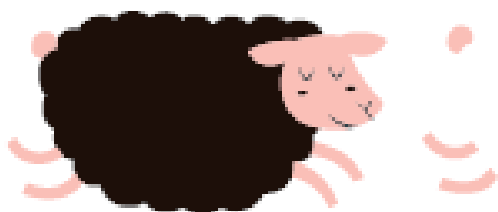
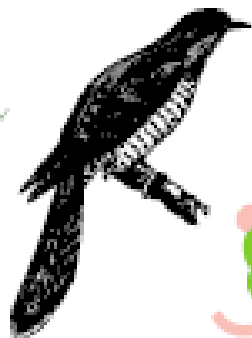
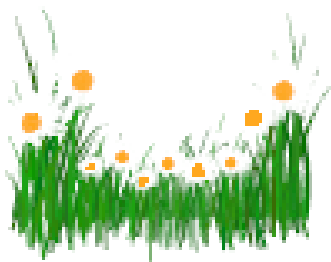
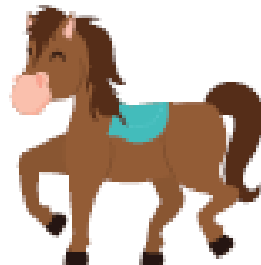
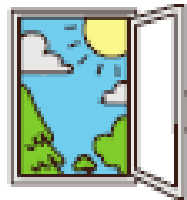
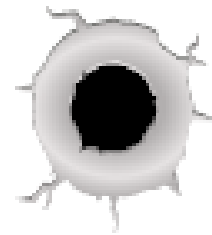
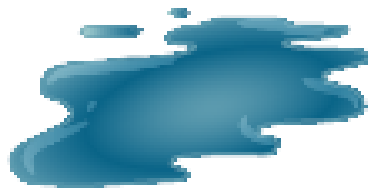
pojedeme

pojedeme na

až zakuká.

Pásla ovečky

Travička zelená

to je moje potěšení

to je moje

Když si smyslím na ní

Když si smyslím na ní

to je moje

Když jsem šel z hub

Když jsem šel z

ztratil jsem , našla ho Johana,

s dlouhejma

Já na ní dup, dej sem ten

nebo ti vytrhnu z drdolu

Měla babka

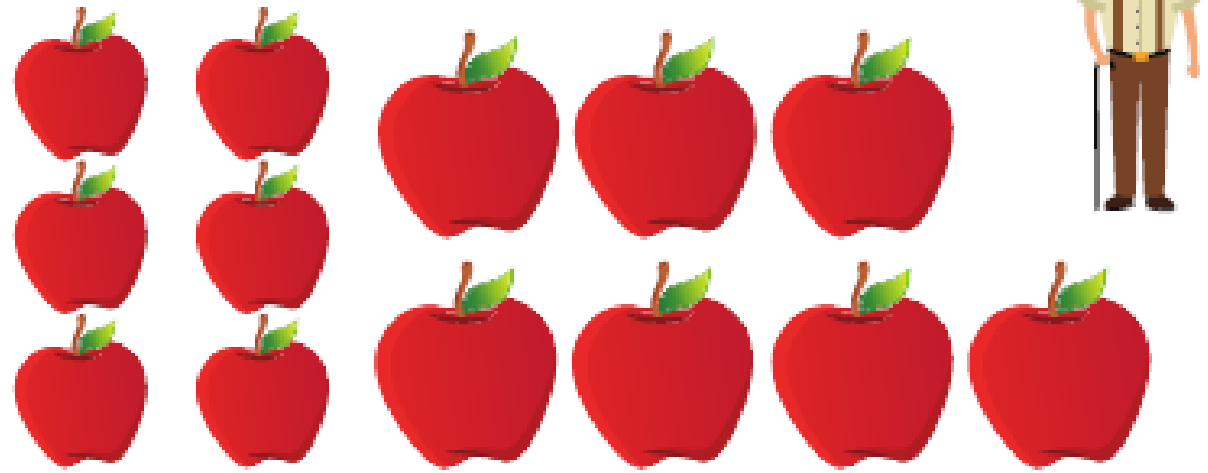
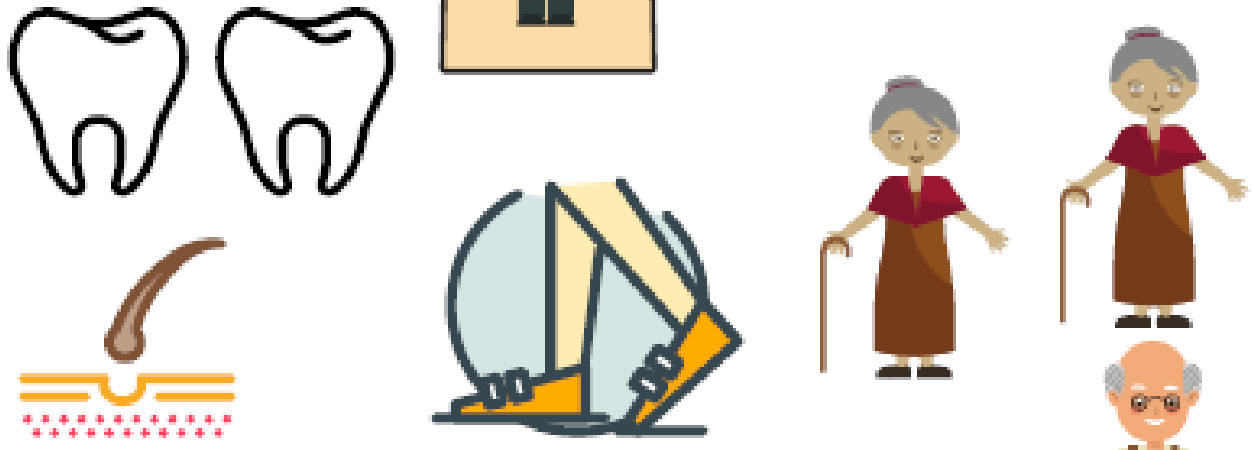
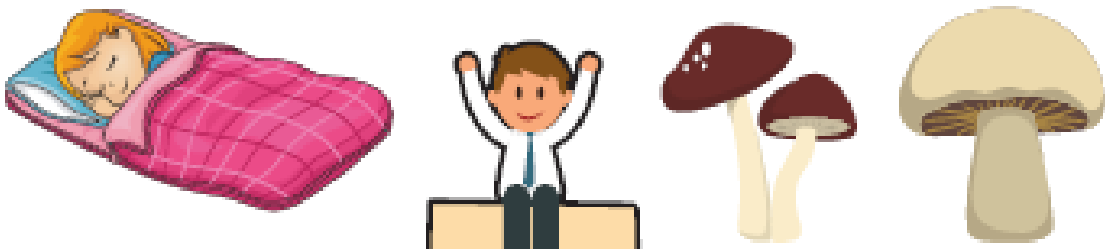
Měla

a

jen

dej mi

budeme mít

Černé oči jděte spát

jděte

jděte

však musíte ráno vstát,
však musíte ráno vstát.

2

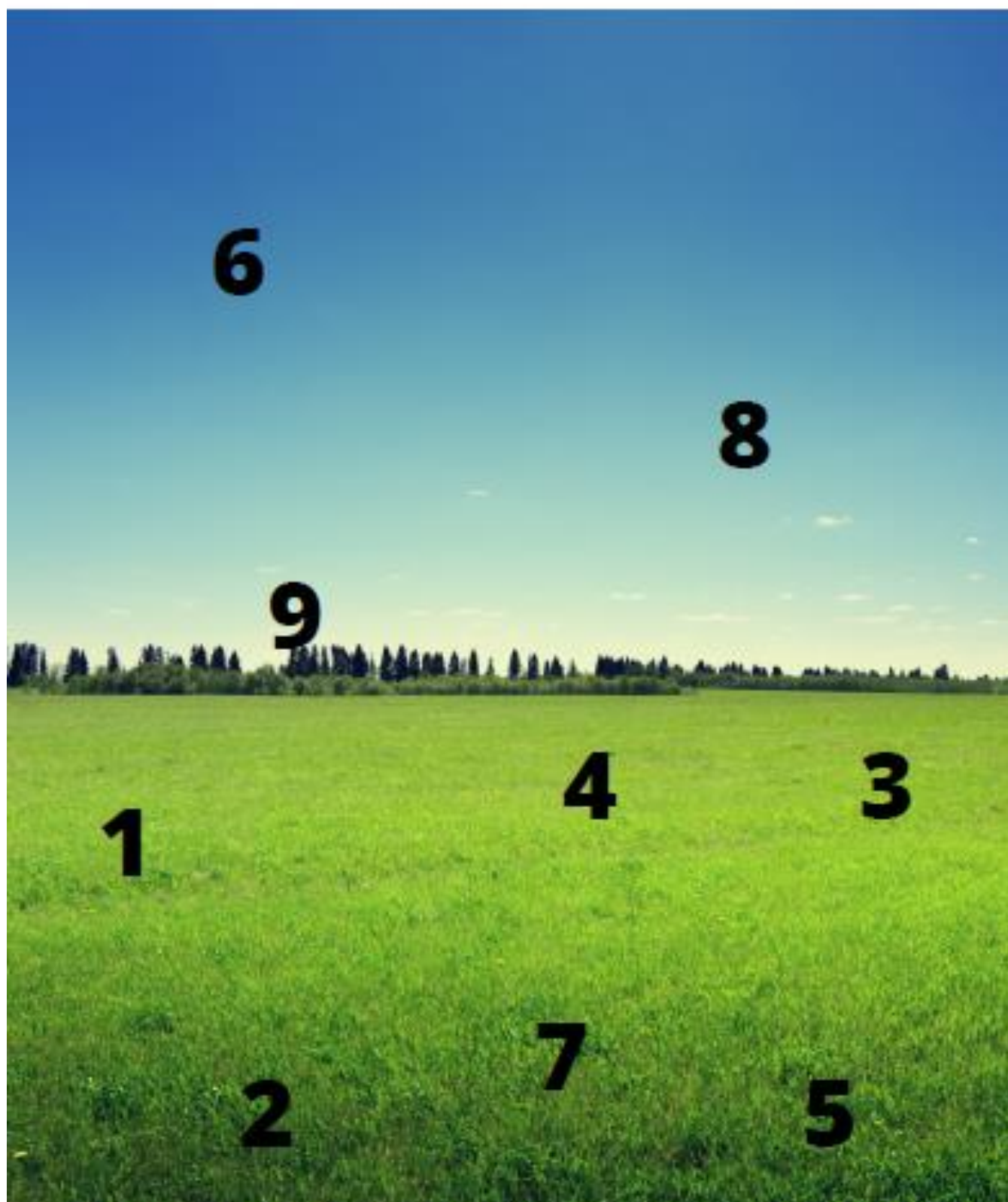
5

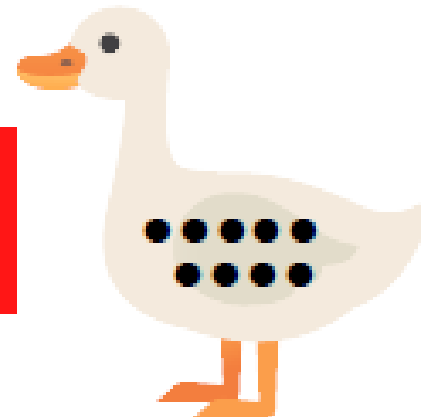
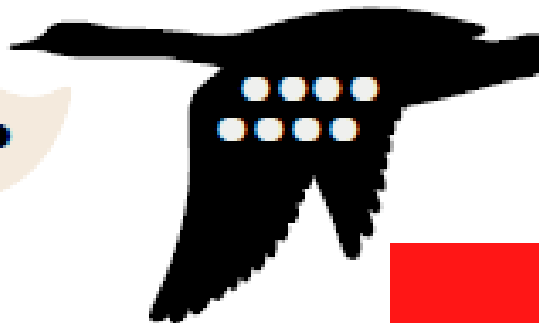
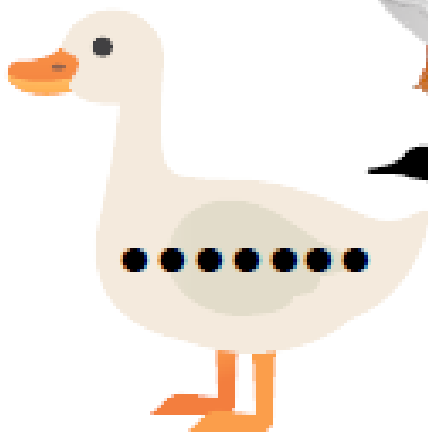
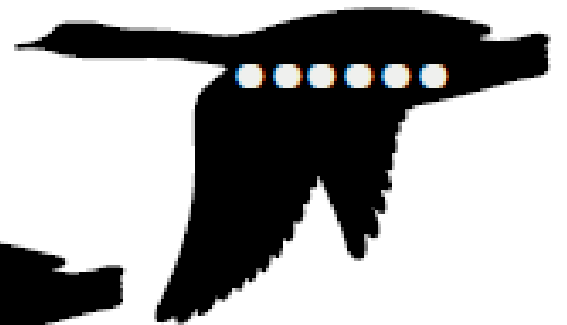
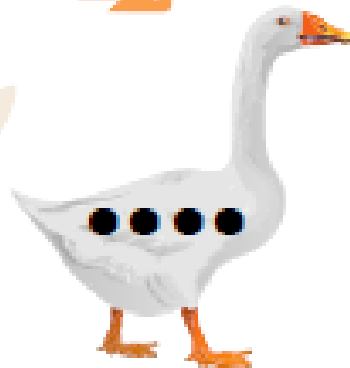
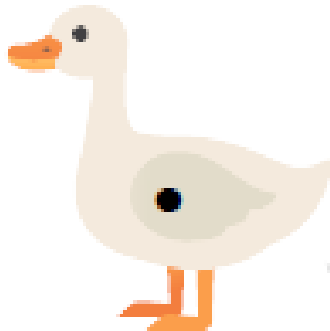
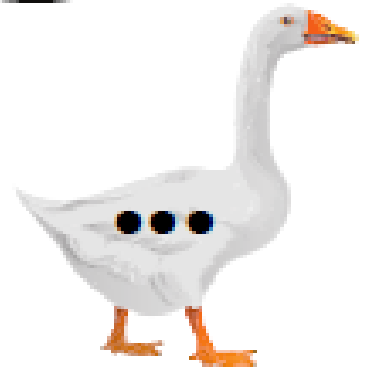
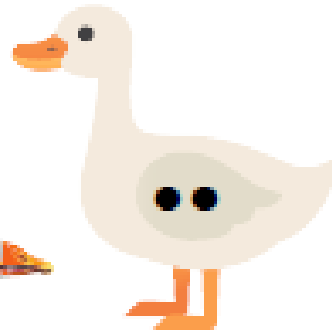
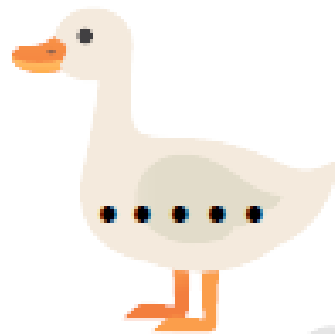
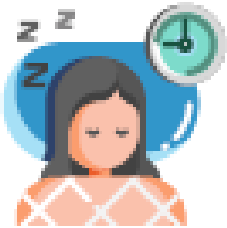
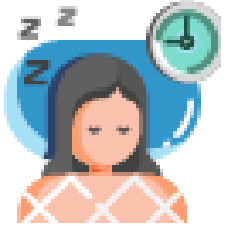
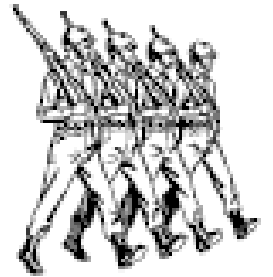
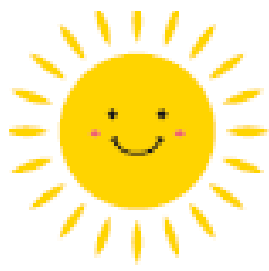
3

6

4

Maličká su

Mravenci

